

BİLANÇO

TÜRMÖBAYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 86 • ARALIK 2003

FİYATI:3.500.000.-TL.

- *Kamu yönetimi değişecek mi?*
- *Gelir dağılımında iyileşme*
- *Sosyal Güvenlik finansmanı 2004 hedeflerinin belirleyicisi olacak*
- *AB'nin istikrar ve büyüme paketi tarihe mi karışıyor?*

Ekonomik Rapor

Sahibi
Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni
Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu
Nail SANLI
Ali E. DOĞANOĞLU
Ahmet FETTAHOĞLU

TÜRMOB
Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres
Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail: alid@turmob.org.tr

Baskı
Ziraat Matbaası
(0.312) 384 73 44

Dergide yayınlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

Terör ve 2004 vergi uygulamaları

Istanbul'da gerçekleştirilen 4 ayrı bombalı saldırı tüm ülkeyi derinden sarstı. 15 Kasım ve 20 Kasım'da meydana gelen dört saldırıda 61 kişi hayatını kaybetti, yüzlerce kişi yaralandı. Bu saldırılar insanlığa karşı işlenmiş suçtur. Saldırıların amacı toplumu korkutarak, kaos ve güvensizlik ortamı yaratmaktır. Ülke olarak bu konuda büyük deneyimlere sahibiz. Türkiye bu oyuna düşmeyecektir. Saldırıları sonrası Türkiye'ye destek veren ülkeler, terörün amaçlarına hizmet edecek kararları kısa sürede aldılar. Ancak unutulana bir nokta var, dünya uluslararası terörle yüzyüzedir ve ancak uluslararası bir mücadele ile köktü kazanabilir. Bugün Türkiye'yi vuran terör yarın başka ülkeleri de vurabilir. Türkiye; adı, dili, dini ne olursa olsun terör belasının üstesinden gelebilecek güçtedir ve gelecektir.

2003 yılının son günlerinde Maliye Bakanlığı'nın kısa sürede gerçekleştirmesi gereken oldukça yüklü düzenlemeler var. Bütçe, Enflasyon Düzeltmesi, Kamu Mali Yönetim Yasa tasarıları TBMM'nin gündeminde bulunuyor, bunların yanı sıra henüz ana çerçevesi bile açıklanmamış bir vergi paketinin kısa sürede Meclis'e gelmesi kaçınılmaz gözüküyor.

Maliye Bakanlığı'nın yıl sonuna kadar bir çok düzenleme gerçekleştirmesi gerekiyor. Ek taşıt vergisindeki belirsizlikten, yeni taşıt vergisi düzenlemesine, 20 yıldır uzatılan Kurumlar Vergisi Geçici 28'inci maddesine, faiz vergilerine, enflasyon düzeltmesine kadar bir çok konuda Maliye Bakanlığı'nın düzenleme yapması yada tavrını açıklaması gerekiyor.

Umarız yine bu düzenlemeler son dakikaya sıkıştırılmaz. Son dakikaya sıkıştırılan düzenlemelerin olumsuzluklarını mükellefler ve en çok da muhasebeci ve mali müşavirler yaşamaktadır.

LPG ve doğalgaz satanlar da dahil olmak üzere, tüm akaryakıt istasyonlarının kademeli olarak satışlarının ödeme kaydedici cihaza bağlanması doğru ve yerinde bir düzenlemedir. Tüm satışların belgelenmesi kayıt-dışı ekonomiyle mücadeleye ve kaçak akaryakıt satışını da önlemeye önemli katkı sağlayacaktır. Benzer sektörlerde de düzenlemeye gidilerek tüm iş ve işlemlerin belgeye dayandırılması sağlanmalıdır.

Dergimizin bu sayısında da ilgi ile okuyacağınızı umduğumuz haber ve araştırmalara yer verdik. Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle...

Nail SANLI
Genel Sekreter

TÜRMÖB, enflasyon düzeltmesi raporu yayınladı;

Enflasyon düzeltmesi

2004 sonunda zorunlu olmalı

Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanarak TBMM'ne sunulan Enflasyon Düzeltmesi yasa tasarısına ilişkin TÜRMÖB görüş ve önerilerini bir raporla Maliye Bakanlığı ve TBMM'ne sundu. Rapor, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Üniversiteler, Oda Başkanları ve TÜRMÖB temsilcileri tarafından hazırlandı. Raporda, 2004 yılı geçici vergi dönemleri için uygulamanın ihtiyari, 31.12.2004 tarihli mali tabloların enflasyon düzeltmesine tabi tutulmasının ise zorunlu olması istendi.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu gündeminde bulunan enflasyon düzeltmesine ilişkin kanun tasarısıyla ilgili TÜRMÖB tarafından bir rapor hazırlanarak ilgili kesimlere sunuldu. TÜRMÖB bünyesinde kurulan Çalışma Komitesinde, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu, Üniversiteler, SMMM ve YMM Oda temsilcileri ile TÜRMÖB temsilcileri görev aldı. Rapor, kanun tasarısına ilişkin dokuz öneri sunuyor.

Raporda, yer alan görüş ve öneriler şöyle;

TBMM Bütçe ve Plan Komisyonu'nda görüşülmekte olan "Enflasyon Düzeltmesi" hükümlerini de içeren yasa tasarısı, TÜRMÖB bünyesinde oluşturulan komite tarafından 19 Kasım 2003 tarihinde irdelenmiş ve raporun izleyen bölümünde anılan konuya yönelik TÜRMÖB görüşlerine yer verilmiştir.

Enflasyon Düzeltmesine ait değişiklik önerileri

1. Düzeltme Katsayısı

Düzeltme Katsayısının, SPK ve BDDK uygulamalarına paralellik sağlamak üzere aşağıdaki

şekilde değiştirilmesinde yarar vardır. SPK ve BDDK mevzuatında, düzeltme katsayısı çok açık bir şekilde tanımlanmıştır. Bu açık tanımlamalara rağmen, mali tablolar düzenlenirken işletmelerin enflasyon düzeltme katsayısını farklı şekilde hesapladıkları ve hesaplayacakları anlaşılmıştır. Düzeltme katsayısını, kimi işletmeler SPK ve BDDK mevzuatında yer alan açık tanımlara göre, kimi işletmeler ise Maliye Bakanlığı yasa tasarısında önerilen "ortalama fiyat endeksini" dikkate alarak uygulayabileceklerdir.

01.01.2004 tarihinden itibaren uygulamada birlik ve kolaylık sağlamak üzere düzeltme katsayısının tasarıda önerildiği şekilde "ortalama fiyat endeksi"ne göre değil SPK ve BDDK mevzuatındaki gibi aşağıda yer alan şekilde hesaplanmasında yarar vardır.

" Düzeltme katsayısı; mali tabloların ait olduğu aya ilişkin fiyat endeksinin, düzeltmeye esas alınan tarihi içeren aya ait fiyat endeksinin bölünmesiyle elde edilen katsayısı ifade eder."

Bu tanımlama nedeniyle fonksiyonunu yitirecek olan "ortalama fiyat endeksi" tanımının da yasa tasarısından çıkarılması gerekir.

kilde yapılıp, hesaplamada kullanılacak formülü belirleme yetisi Maliye Bakanlığı'na bırakılabilir.

"Reel Olmayan Finansman Maliyeti; Maliye Bakanlığı tarafından belirlenen formüle göre hesaplanan tutarı ifade eder."

sinde parantez içinde yer alan açıklamadaki "Bu hesaplamalarda amortisman ve reel finansman giderleri endekslenmeden dikkate alınır" ifadesinin metinden çıkartılmasında yarar vardır. Çünkü amortisman giderlerinin ve reel faiz giderlerinin endekslenmemesi, satışların maliyeti

tutannın doğru olarak raporlanmamasına neden olur. Ayrıca birikmiş amortismanlar düzeltilirken, dönem içinde ayrılmış amortisman giderleri düzeltilmemiş olur ki bu da muhasebe tekniği açısından yanlıştır.

4. Enflasyon Düzeltme Hesabına Gelir ve Gider Hesapları

Farklarının da Kaydedilmesi

Bazı mükellefler SPK ve BDDK mevzuata yakın bir şekilde "net parasal pozisyon kar ve zarar tablosu" da düzenlemek isterler. Önerilen yasa tasarısı bu şekilde düzeltme yapan mükellefleri bağlayıcı olmaktadır. Bu şekilde düzeltme yapacak mükelleflerin varlığı düşünülerek yasa metninin aşağıda

Düzeltme katsayısının 01.01.2004 tarihinden itibaren yukarıdaki şekilde değiştirilmesi mevcut yazılım programlarına da uyumlu olup, bazı işletmelere ilave maliyet getirmeyeceği düşünülmektedir.

2. Reel Olmayan Finansman Maliyeti

Reel olmayan finansman maliyeti tanımlaması aşağıdaki şe-

Reel olmayan finansman maliyetinin hesaplanmasına yönelik olarak VUK'nun mükerrer 298. maddesinin A fıkrasının 4. bendinde önerilen formül aynı kullanılabilir.

3. Amortisman ve Reel Finansman Maliyetlerinin Endekslenmesi

Hareketli ağırlıklı ortalama yöntemi tanımının son cümle-

ğıdaki şekilde düzenlenmesi uygun olabilir.

"Enflasyon Düzeltme Hesabı; parasal olmayan kıymetlerin düzeltilmesi sonucu oluşan farkların kaydedildiği hesabı (Bu hesap enflasyon fark hesapları ile karşılıklı olarak çalışır. Parasal olmayan aktif kıymetlerin enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu oluşan farklar bu hesabın alacağına, parasal olmayan pasif kıymetlerin enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu oluşan farklar ise borcuna kaydedilir. Gelir ve giderlerini de enflasyon düzeltmesine tabi tutan mükellefler de oluşan farkları bu hesap ile ilişkilendirecektirler. Enflasyon düzeltmesi hesabının bakiyesi gelir tablosuna aktarılmak suretiyle kapatılır.) ifade eder."

5. Karşılıklar

Enflasyon düzeltmesine ilk geçildiğinde, 31.12.2003 tarihli bilançoda yer alanlarda dahil, **karşılıklar** karşılık ayrılan kalemlerdeki artış oranında artırılmalıdır. Bu çerçevede yasa tasarısı aşağıdaki şekilde düzenlenebilir.

VUK mükerrer madde 298/A-3-h

"Parasal olmayan karşılıklar; ayrıldıkları tarih (karşılıklar, ilk defa enflasyon düzeltmesi yapılacak dönemlerde karşılık ayrılan kalemlerdeki artış oranında artırılır.)

6. Pasif Hesaplara Ait Enflasyon Fark Hesapları

Yasa tasarısında "pasif kalemlere ait enflasyon fark hesaplarının, herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledildiği veya işletmeden çekildiği takdirde, bu işlemlerin yapıldığı dönem kazancına ilave edilir. Ancak, özsermaye kalemlerine ait enflasyon fark hesapları kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye ilave edilebilir, bu işlem kar dağıtımı sayılmaz.

7. Düzeltilmiş Tutarın Cari Değerden Yüksek Olması Durumunda

Enflasyon düzeltmesi sonucunda bazen düzeltilmiş tutar cari değerden daha yüksek olabilir. Böyle durumlarda aşağıda yer alan hükme göre işlem yapılmasında yarar vardır.

"Enflasyon düzeltmesine tabi tutulan kalemlerin düzeltme sonrası değeri ile cari değeri karşılaştırılır. Bu değerlerden küçük olan mali tabloların düzeltilmesinde dikkate alınır."

Böyle bir durumda cari değerine şekilde hesaplandığı önem arz etmektedir. Borsa gibi objektif bir ölçünün olması işlemleri kolaylaştırmaktadır. Bunun dışında Maliye Bakanlığı bünyesindeki "Takdir Komisyonlarına" ve SPK'nın lisans verdiği "Değerleme Şirketlerine" önemli görevler düşmektedir.

8. Tasarıda Yer Alan "Kıymet" İfadesinin "Kalem" Olarak Değiştirilmesi

Kıymet ifadesi genellikle aktifte yer alanlar için kullanılmaktadır. Tasarıda kıymet ifadesi pasifte yer alanlar için de kullanılmıştır. Terimlerin doğru kullanılması adına bazı "kıymet" ifadelerinin "kalem" ifadesi ile değiştirilmesinde yarar vardır.

9. 31.12.2004 Tarihli Mali Tabloların Düzeltilmesi Zorunlu Kılınmalı

Uygulamacıların bilgilendirilmesi ve uygulamada çıkabilecek sorunların giderilmesi için ilk uygulama yılı olan 2004 yılı geçici vergi dönemlerinde düzenlenmesi gereken mali tabloların düzeltilmesi ihtiyari olmalı; 31.12.2004 tarihli mali tabloların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması ise zorunlu kılınmalıdır.

III. SONUÇ

Uygulama birlik ve kolaylık sağlamak üzere TBMM'nde görüşülen yasa tasarısının yurarda belirtilen hususlar da gözönünde bulundurularak yeniden düzenlenmesinde ülke yararının büyük olduğu düşünülmektedir. TÜRMOB olarak "Enflasyon Düzeltmesinin" gerekliliğine inanılmakta ve daha iyiyi ve daha doğruyu sizlerle paylaşmak adına bu raporu dikatlerinize sunmaktayız.

Kamu yönetimi değişecek mi?

Kamu yönetiminde yeniden yapılandırma getirmeyi hedefleyen Kamu Yönetimi Temel Kanun Tasarısı kamuoyuna açıklandı. Oldukça radikal değişiklikler getiren tasarı, kamu yönetimini yeni baştan dizayn ediyor. Merkezi idarenin bazı yetki ve kurumları yerel yönetimlere devrediliyor. Teftiş kurulları kaldırılıyor. Denetim hizmetleri yeniden yapılandırılıyor. Çeşitli kurum ve akademisyenlerin tasarıya yönelik yoğun eleştirileri bulunuyor.

Uzun yıllardır hazırlıkları süren, kamu yönetiminde yeniden yapılanmayı hedefleyen kanun tasarısı kamuoyuna açıklandı. Tasarı oldukça önemli ve köklü düzenlemeler getiriyor. Tasarı, merkezi idare ile mahalli idarelerin görev, yetki ve sorumluluklarını belirliyor. Merkezi idare teşkilatının yeniden yapılandırılması ve kamu hizmetlerine ilişkin temel ilke ve esaslar düzenleniyor.

Kamuda denetim yeni baştan düzenleniyor. İç ve dış denetim olmak üzere ikili bir yapı getiriliyor. İç denetim kamu kurum ve kuruluşlarının kendi yöneti-

cileri veya ilgili kurumun üst yöneticisinin görevlendireceği iç denetim elemanları tarafından yapılacak. Dış denetimi ise Sayıştay gerçekleştirecek. İç denetimde kurumun bütün yöneticilerinin yetkili kılınmasından dolayı teftiş kuralları kaldırılıyor.

Halk denetçisi

Mahalli İdarelerde, halk denetçiliği getiriliyor. Halk denetçileri, Ombudsmanlık niteliği itibarıyla idare ile ihtilafa düşmüş kişi arasında, konunun yargı mercilerine intikal ettirilmeden önceki aşamada hakemlik yoluyla ihtilafın çözülmesini amaçlıyor. Tasarıda halk denet-

çisinin seçimi, görev ve yetkileri, başvuru yolları, raporları ve raporlarının sonuçları ayrıntılı bir şekilde düzenleniyor.

Yasal dayanağı olmayan düzenleme yapılmayacak

Bakanlıklar ve kamu tüzel kişilerinin, bir konu önceden kanunla düzenlenmedikçe ve kanunda yönetmelik çıkarılacağı açıkça belirtilmedikçe yönetmelik veya benzeri düzenleme yapamayacaklar.

Kaldırılan kurumlar

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Savunma Sekreterliği, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu kaldırılıyor. Merke-

zi İdare ile Mahalli İdareler arasındaki yeni görev, yetki ve sorumluluk dağılımına uygun olarak bazı bakanlıkların mevcut taşra teşkilatlarının görev ve yetkileri, bina, araç, gereç, taşınır ve taşınmaz malları, alacakları ve borçları, bütçe ödenekleri ve kadroları ile birlikte personeliyle beraber mahalli idarelere devrediliyor.

Sağlık Bakanlığına bağlı eğitim hastaneleri dışındaki hastaneler, önce İl Özel İdarelerine, sonra Mahalli İdarelere devredilecek. Tanım ve Köyleri Bakanlığı'nın çeşitli birimlerinde İl Özel İdarelerine devredilecek.

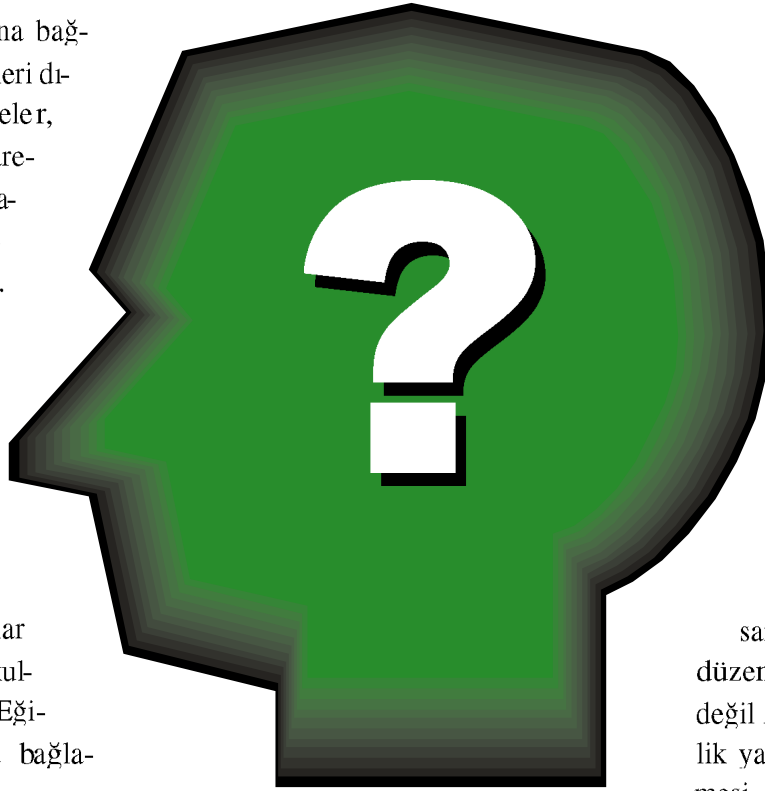
Çeşitli bakanlıklar bünyesindeki okulların hepsi Milli Eğitim Bakanlığına bağlanacak.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, personel ve araç gereçleriyle Sayıştay'a devredilecek.

Vergi denetim birimleri etkinmiyor

Maliye Bakanlığı bünyesinde bulunan denetim birimlerinden Maliye Teftiş Kurulu bu düzenlemesi ile kaldırılıyor. Tasarı tüm

bakanlıklardaki teftiş kurullarını ayırım gözetmeksizin kaldırıyor. Tasarının 18. maddesiyle; İçişleri, Maliye, Milli Eğitim, Sağlık ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlıklarında, temel görev ve hizmetlerin bir gereği olarak, kurum dışı müşteri, mükellef veya üçüncü kişi

ve kuruluşlara yönelik olmak üzere, kuruluş kanunlarında belirtilmek şartıyla ana hizmet birimi şeklinde rehberlik ve denetim birimi oluşturulabiliyor.

Bu maddeye göre, hesap uzmanları, gelirler kontrolörleri ve vergi denetmenleri mevcut yapılarını sürdürebilecek.

Eleştiriler

Tasarıyla kaldırılması düşünülen birimler ve kuruluşlar düzenlemeye karşı çıkıyor. Bazı akademisyenler, başta teftiş kurullarının kaldırılması olmak üzere, bazı hizmet ve görevlerin yerel yönetimlere devredilmesine karşı çıkıyorlar. Teftiş kurullarının kaldırılmasıyla iç

denetimde bağımsızlık

ve etkinliğin tamamen yok olacağı görüşündeler.

Yerel yönetimlerin de devredilen yetki ve hizmetlerle siyasallaşmanın teşvik edileceği ve hizmetlerinde bunun etkisinde kalabileceğini belirtiyorlar. Ayrıca tasarıda yer alan bazı düzenlemelerin yasa ile değil Anayasa'da değişiklik yaparak gerçekleştirilmesi gerektiği savunuluyor. Bazı akademisyenler ise bazı tanımlamaların Anayasa'da değiştirilmeden bu düzenlemenin Anayasaya aykırı olacağı düşüncesindeler.

Uzun yıllardır hazırlıkları süren ve köklü değişiklikler getiren taslak önümüzdeki günlerde yoğun olarak toplumun tüm kesimleri tarafından tartışılacağı benziyor.

Kamu yeni muhasebe sistemine geçiyor

Kamu Yönetim sistemindeki köklü değişikliklerin bir parçası olan Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanun Tasarısı TBMM’ne sunuldu. Kamuda muhasebe sistemi yeni baştan oluşturulacak. 1927 yılından buyana uygulanmakta olan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu yürürlükten kalkıyor.

Kamu yönetiminde köklü değişiklikler yapmak üzere yıllardır süren çalışmaların önemli bir ayağını oluşturan Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanun Tasarısı TBMM’ne sunuldu. Tasarı, kamu mali yönetimini ve denetimini yeni baştan düzenlemekte, ilkeleri yeniden örgütlemekte, bütçede gruplama sistemini değiştirmekte, denetleme ilkelerini ve denetçileri yeniden düzenlemekte. Devlet muhasebesi ve mali raporların uluslararası standartlara uygun olarak hazırlanmasında Türk Muhasebe Standartları Kurulu’nun sorumlu olması hüküm altına alınıyor.

Kanunda muhasebe sisteminin ve denetiminin modernleştirilmesi

amacıyla çalışmalara 1995 yılında Dünya Bankası ve Maliye Bakanlığı tarafından imzalanan Kamu Mali Yönetim Projesi ile başlanmıştı. Kamu Mali Yönetimi ve Denetimi’ne ilişkin düzenlemenin yasalaşması IMF İcra Direktörleri Kurulu’nun 6. gözden geçirmeyi onaylayabilmesi için ön şart olarak getirilmişti. Ayrıca Avrupa Birliği uyum çalışmalarında bu düzenlemeyi şart koşmaktaydı.

Kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması yönündeki diğer çalışmalarla uyumlu olarak hazırlanan tasarı, 1927 yılından buyana uygulanmakta olan 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanunu’da yürürlükten kaldırılıyor

Tasarı, mevcut sistemi değiştirerek, Ulusal Program ve Politika Belgesi’nde yer aldığı üzere Uluslararası Standartlar ve Avrupa Birliği normlarına uygun bir kamu mali yönetim ve kontrol sisteminin oluşturulmasını amaçlıyor. Kanun tasarısıyla, bütçe kapsamının genişletilmesi suretiyle bütçe hakkının en iyi şekilde kullanılması, bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde etkinliğin artırılması, şeffaflığın sağlanması, sağlıklı bir hesap verme mekanizması ile harcama sürecinde yetki-sorumluluk dengesinin yeniden kurulmasını öngörüyor.

Düzenlemeyle, bütçe türleri, uluslararası standartlara uygun olarak yeniden tanımlanmakta.

Kamu idarelerinin tüm gelir ve giderlerin bütçede yer alması sağlanmakta, mahalli idareler ile sosyal güvenlik kurumlarının bütçe büyüklüklerinin TBMM'nin bilgisine sunulma zorunluluğu getirilmekte.

Bütçe hazırlama ve uygulama sürecinde etkinliğin artırılması amacıyla, bütçe hazırlama çalışmalarına daha erken başlanılmakta, kamu idarelerinin bütçeleri üzerinde daha ayrıntılı hazırlık ve sağlıklı tahmin yapması sağlanmakta ve mali yönetimde çok yıllık bütçeleme sistemine geçilmektedir. Bu çerçevede, plan-bütçe ilişkisi güçlendirilerek kamu idarelerinin stratejik plan hazırlamaları ve bütçelerini bu plana dayandırmaları öngörülmekte, amaçların ve hedeflerin bütçe büyüklükleri ve sürdürülebilir finansman planı düzeyinde hangi ekonomik koşullarda gerçekleştirileceğine ilişkin olarak kamu idarelerine orta vadeli program ve mali plan ile yol gösterilmektedir.

Diğer taraftan uluslararası ve Avrupa Birliği standartlarına uygun bir iç kontrol sistemi oluşturulmakta ve kamu idarelerinin bütçe uygulama sürecindeki inisiyatifleri artırılmaktadır. Kamu idarelerine bütçe hazırlama ve uygulamaya ilişkin görevlerine ek olarak, harcama öncesi kontrol yetkisi verilmekte ve iç denetçilik müessesesi oluşturulmaktadır.

Kamu mali yönetiminde görev, yetki ve sorumluluklar açık bir şekilde ortaya konulmakta ve yetki-sorumluluk dengesi yeniden kurulmaktadır. Buna göre, kamu idarelerinin mali işlemleri, kurulacak mali hizmetler birimleri tarafından yapılacak, bütçe sınıflandırmasında ödenek tahsis edilen yöneticiler harcama yetkilisi olarak karar vermeye yetkili olacak, iş ve işlemler harcama yetkilisi tarafından verilen harcama talimatı üzerine gerçekleştirme görevlileri tarafından yerine getirilecektir. Saymanların ödeme aşamasındaki uygunluk denetimi yapma görevleri sona erdirilerek, bunun yerine kamu idaresi başkanına bağlı olarak çalışacak mali kontrol yetkilisine, harcama sürecinin belirli aşamalarında kontrol görevi verilmektedir.

Tasarı ile mali yönetimde şeffaflığın sağlanması ve sağlıklı bir hesap verme mekanizmasının kurulması, kamu kaynaklarının elde edilmesi ve kullanılması sırasında gerekli bilginin gerekli zamanda verilmesi suretiyle kamuoyu denetiminin sağlanması, kamu hesaplarının uluslararası standartlara uygun bir muhasebe düzenine göre tutulması sağlanmaktadır. Diğer taraftan, kamu idarelerince idare faaliyet raporu, mahalli idareler için İçişleri Bakanlığınca değerlendirme raporu ve Maliye Bakanlığınca genel faaliyet raporu düzenlenmesi öngörülmekte, ayrıca diğer yöntem-

lerle mali yönetim verilerinin ve mali istatistiklerin düzenli olarak kamuoyuna açıklanması sağlanmaktadır.

Sayıştayın harcama öncesi vize ve tescil işlemleri kaldırılmakta, konumu uluslararası standartlara uygun hale getirilmekte, Maliye Bakanlığınca yapılan taahhüt ve sözleşme tasarılarının vizesi işlemi ise yönetsel sorumluluk ve mali kontrol yetkisinin paylaştırılması ilkesi çerçevesinde kamu idarelerine bırakılmaktadır. Böylece bir yandan bütçe işlemlerine hız kazandırılırken, diğer yandan Satıştay'ın dış denetim organı olarak sadece harcama sonrası denetime odaklanmasına imkan tanınmaktadır. Ayrıca genel idareye dahil kamu idarelerinin tamamı, dış denetim kapsamına alınmaktadır.

Kamuda harcama öncesi kontrol Bütçe Mali Kontrol Genel Müdürlüğüne, iç denetime ilişkin standartlar ve yöntemlerde İç Denetim Koordinasyon Kurulu tarafından belirlenecek. Harcamalar sonrası denetim ise Sayıştay tarafından yapılacak. Genel idare kapsamındaki tüm kamu idarelerinin harcama sonrası dış denetimi Sayıştay tarafından gerçekleştirilecek.

Düzenleme ayrıca, muhasebe görevlisi, iç denetçi ve dış denetçiyi tanımlayarak görev, yetki, sorumluluk ve atanmalarına ilişkin esasları düzenliyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü 2002 yılı hane halkı bütçe anketi

Gelir dağılımında iyileşme

DİE tarafından 2002 yılında yapılan Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçları gelir dağılımında daha önceki anket yılı olan 1994'e göre az da olsa bir iyileşmenin olduğunu, ancak 1987 yılı verileri dikkate alındığında bir iyileşmeden söz edilemeyeceğini ortaya koyuyor.

2002 yılı anketinin ortaya çıkardığı gerçekler şu şekilde özetlenebilir;

- Gelir dağılımı 1994 yılına göre düzelme göstermiştir,
- Maaş ve ücret gelirlerinin toplam gelirden aldığı pay artarken, müteşebbis gelirlerinin aldığı pay gerilemiştir,
- Devletten yapılan transfer gelirlerinin toplam transfer gelirleri içindeki payı artarken, yurt dışından, diğer kişi ve kurumlardan yapılan transferlerin payı azalmıştır,
- Ticaret gelirlerinin toplam gelir içindeki payı gerilerken, hizmet gelirlerinin payı yükselmiştir.

Yüzde 20'lik nüfus dilimlere göre yıllık kullanılabilir hanehalkı gelirlerinin toplam gelir içindeki payları 1994 ve 2002 yılları için tabloda verilmektedir;

Anket sonuçlarına göre, Türkiye geneli için en fakir yüzde 20'lik dilime giren hanehalkları toplam gelirden yüzde 5.3 oranında, en zengin yüzde 20'lik dilime giren hanehalkları ise yüzde 50.1 oranında pay almaktadırlar. Daha açık bir deyişle toplam nüfusun en zengin beşte birlik bölümü toplam gelirin yarısını almaktadır.

Zenginlik sıralamasına göre yüzde 20'lik hanehalkı dilimlerinin toplam kullanılabilir gelirden aldıkları paylar 1994 yılı ile kıyaslandığında; en zengin yüzde 20'lik dilim dışında diğer gelir grubu dilimlerinin, toplam gelirden aldıkları payları arttırdıkları gözlenmektedir. 1994 yılında yüzde 4.9 olan en fakir yüzde 20'lik gelir diliminin toplam gelirden aldığı pay 2002 yılında yüzde 5.3'e yükselirken, en zengin yüzde 20'lik gelir diliminin

payı aynı yıllar itibariyle yüzde 54.9'dan, yüzde 50.1'e düşmüştür. Diğer gelir grubu paylarındaki yükselme ile birlikte bu durum arada geçen 7 yıllık dönemde gelir dağılımında görece bir düzelme meydana geldiğini göstermektedir. Nitekim, 1994 yılından 2002 yılına kadar olan 7 yıllık dönemde, toplam nüfusun en üst gelir grubunda yer alan yüzde 20'lik bölümünün toplam gelirinin, en alt gelir grubunda yer alan yüzde 20'lik nüfus grubunun toplam gelirine olan oranı da 11.2 katından, 9.5 katına gerilemiştir. 1987 yılında yapılmış olan Hanehalkı Bütçe Anketi sonuçları nüfusun en fakir yüzde 20'lik gelir diliminin toplam gelirdeki payının yüzde 5.2, en zengin yüzde 20'lik gelir diliminin payının ise yüzde 50.0 olduğu şeklinde bir sonuç ortaya koymuştu. Dolayısıyla 2002 yılı Anketinin 1987

Yüzde 20'lik nüfus dilimlerine göre yıllık kullanılabilir hanehalkı gelirlerinin toplam gelir içindeki payları (1994 ve 2002 yılları)

Yüze 20'lik Dilimler	Türkiye		Kent		Kır	
	1994	2002	1994	2002	1994	2002
Toplam	100.0	100.00	100.00	100.0	100.00	100.00
Birinci % 20	4.9	5.3	4.8	5.5	5.6	5.2
İkinci % 20	8.6	9.8	8.2	9.7	10.1	10.3
Üçüncü % 20	12.6	14.0	11.9	13.9	14.8	14.7
Dördüncü % 20	19.0	20.8	17.9	20.5	21.8	21.7
Beşinci % 20	54.9	50.1	57.2	50.4	47.7	48.0
Gini Katsayısı	0.49	0.44	0.51	0.44	0.41	0.42

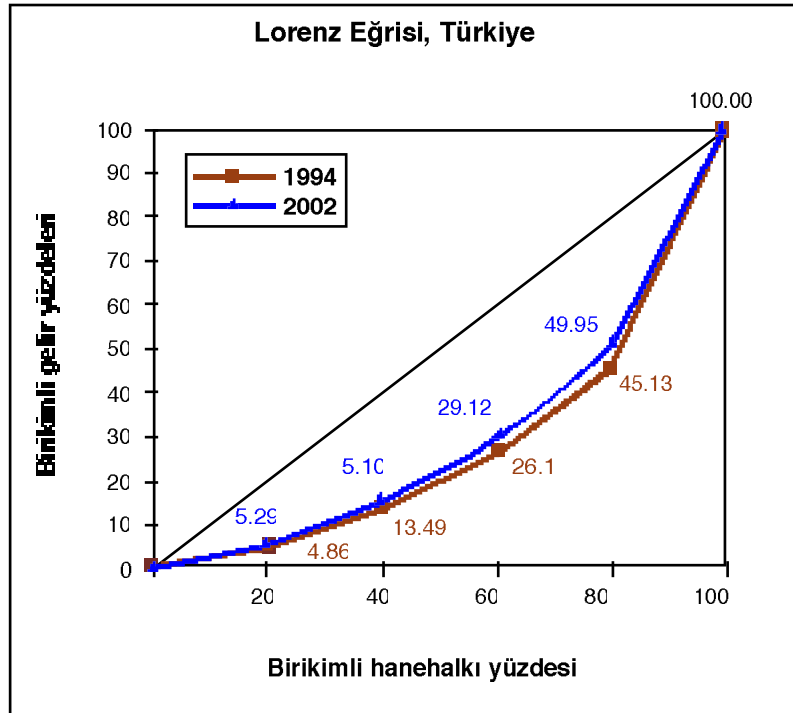
yılındaki yapıya benzer bir yapı ortaya koyduğu gözlenmektedir.

1994 yılına göre 2002 yılı itibarıyla gelir dağılımında meydana gelen iyileşme Gini katsayısındaki değişim ile de teyit edilmektedir.(1) 1994 yılı Hanehalkı Bütçe Anketi ile tespit edilen gelir dağılımına ilişkin Gini katsayısı 0.49 iken, bu oran 2002 yılında, 1987 yılındaki değerine, 0.44'e düşmüştür.

Hanehalklarının elde ettiği toplam yıllık kullanılabilir net gelir türlerine göre dağılımı incelendiğinde, 1994 yılında yüzde 28.3 olan maaş, ücret ve yevmiye gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı 2002 yılında yüzde 38.75'e yükselmiş, buna karşılık 1994 yılında yüzde 42.4 olan müteşebbis gelirlerinin payı 2002 yılında yüzde 34.5'e gerilemiştir. Maaş, ücret ve yevmiye gelirleri payındaki artış 1994 yılından sonraki dönemde ücretli ve maaşlı çalışan nüfusta meydana ge-

len görelî artışla izah edilebilirken, aynı tarihler itibarıyla müteşebbis gelirleri payında meydana gelen gerilemede; 1995-2002 döneminin, iki derin ekonomik krize tanık olmuş olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Mülk gelirlerinin 1994 yılında toplam gelirden aldığı pay yüzde 19.3 iken, 2002 yılında yüzde 9.3 olarak tahmin edilmiştir. İki Anket arasındaki bu dikkat çekici farklılık büyük oranda yöntem değişikliğinden kaynaklanmıştır.

(1) Lorenz eğrisi ile köşegen arasında kalan alanın, köşegen altında kalan alana olan oranıdır. Oranın büyümesi artan gelir adaletsizliğini yansıtmaktadır.

Zira 1994 yılında izafi kira değeri, fertlerin mülk gelirleri kapsamında değerlendirilirken, 2002 yılı anket yönteminde yapılan değişiklikle, fert gelirlerine dahil edilmiştir. Ancak mülk gelirleri içindeki menkul kıymet gelirleri payında görülen dikkat çekici artış, devlet borçlanma senetleri stokundaki artışın gelir etkisini açıkça ortaya koymaktadır.

Transfer gelirlerinin toplam gelirden aldığı payda 2002 yılında, 1994 yılına göre önemli bir artış olduğu gözlenmiştir. Transfer gelirlerinin 1994 yılında yüzde 10.0 olan toplam gelirler içindeki payı 2002 yılında yüzde 17.5'e yükselmiştir. Transfer gelirlerinin alt dağılımına bakıldığında; devletten yapılan transferlerin payı yükselirken, yurtdışından, diğer kişi ve kurumlardan yapılan transferlerin payının azaldığı gözlemlenmektedir. Bu gelişme, bu dönemde emekli sayısında meydana gelmiş olan yaklaşık yüzde 70 oranındaki büyüme ile ve işçi geliri transferlerindeki gerileme ile izah edilebilir.

Anket sonuçlarına göre; çalışan kişi başına düşen ortalama yıllık faaliyet geliri 3 milyar 838 milyon TL.'dir. Çalışan hanehalkı fertlerinin esas işteki durumlarına göre yıllık gelirleri incelendiğinde; ücretli, maaşlı olarak çalışan kişi başına düşen ortalama yıllık faaliyet geliri 5 milyar 26 milyon TL. iken, yevmiyeli çalışanların ortalama yıllık faaliyet geliri 1 milyar 655 milyon TL. olup, ücretli, maaşlı çalışanların ortalama yıllık gelirlerinin yaklaşık üçte biri düzeyindedir. İşverenlerde ise fert başına ortalama yıllık faaliyet geliri 15 milyar 465 milyon TL. olup, kendi hesa-

Hanehalkı Yıllık kullanılabilir Gelirlerinin Türlerine Göre Dağılımı		
Gelir Türleri	1994	2002
Maaş ve Ücret	23.7	35.8
Yevmiye	4.6	2.9
Müteşebbis	42.4	34.5
Mülk Geliri	19.3	9.3
Gayrimenkul	60.2	47.3
Menkul Kıymet	39.8	52.7
Transfer	10.0	17.5
Devletten	69.2	81.3
Yurtdışından	14.2	5.1
Diğer	16.5	13.6

bına çalışanların yaklaşık 3 katıdır. 2002 yılı itibarıyla, kendi hesabına çalışan kesimde kişi başına ortalama yıllık faaliyet geliri 4 milyar 255 milyon TL. olarak tahmin edilmiştir ve bu rakam fert başına ortalama ücret gelirinden daha düşük bulunmaktadır.

Çalışan fertlerin çalıştıkları sektörlerle göre toplam istihdam içindeki payları ile gelir payları tablodaki gibidir.

Çalışan fertlerin çalıştıkları sek-

törlere göre elde ettiği yıllık kullanılabilir net gelirler 1994 yılına göre kıyaslandığında, tarım sektörünün toplam kullanılabilir net gelirden aldığı payın, 2002 yılına gelindiğinde azaldığı, sanayi sektöründe yaratılan gelirin toplam gelir içindeki payının arttığı, inşaat ve ticaret sektörlerinin toplam gelir içindeki paylarının azaldığı, buna karşılık hizmet sektörünün toplam gelir içindeki payının arttığı gözlemlenmektedir.

Çalışan fertlerin çalıştıkları sektörlerle göre toplam istihdam içindeki payları ile gelir payları		
Sektör	Toplam İstihdam İçindeki Payı %	Esas İşten Elde Edilen Toplam Net Gelir İçindeki Payı %
Tarım	40.2	19.3
Sanayi	16.6	20.1
İnşaat	5.4	5.4
Ticaret	17.0	23.2
Hizmet	20.8	31.9

İşsizlik oranı yüzde 9.4

2002 yılında yüzde 10.6 ile en yüksek düzeyine ulaşan işsizlik oranı gerileme eğilimini sürdürerek yüzde 9.4 seviyelerine geldi. İşsizlik oranı gerilemesine karşın, istihdam edilenlerin sayısında 422 bin kişilik bir azalış yaşandı ve toplam istihdam 22 milyon 411 bin kişiye düştü. İşsizlik oranındaki düşüş iş aramaktan vazgeçenlerin sayısındaki artıştan kaynaklandı.

2003 yılı temmuz, ağustos, Eylül döneminde toplam istihdam, geçen yılın aynı dönemine göre 422 bin kişilik bir azalış göstererek 22 milyon 411 bin kişi oldu.

İstihdamdaki gelişmeyi açıklayan önemli bir gösterge olan istihdam oranı, geçen yılın aynı dönemine göre Türkiye genelinde yüzde 47.4'den yüzde 45.7'ye, kentsel yerlerde yüzde 39.3'den yüzde 38.5'e, kırsal yerlerde ise yüzde 60.1'den yüzde 57.1'e düşmüştü.

Kadın İstihdamı

2003 yılı üçüncü çeyreğinde istihdam edilenlerin, yüzde 28.7'sini (6 milyon 439 bin kişi) kadınlar oluşturmakta. Kadın istihdamını geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 6.6 (454 bin kişi) azaldı.

Bu da, tarım sektöründe çalışan ücretsiz aile işçilerinin sayısındaki düşüşten kaynaklandı. Kentsel yerlerde kadın istihdamının toplam istihdam içindeki payı yüzde 19.9 iken, bu oran kırsal yerlerde yüzde 38.2 olarak gerçekleşti.

İstihdam edilen kadınların yüzde 62.9'u tarım sektöründe çalışmakta ve tarım sektöründeki kadınların yüzde 82.8'ini ise ücretsiz aile işçileri oluşturmakta.

Türkiye genelinde istihdam edilen kadınların yüzde 54.4'ü (3 milyon 501 bin kişi) ücretsiz aile işçisi olarak çalışmakta. Ücretsiz aile işçisi olarak çalışan kadınların, toplam ücretsiz aile işçileri içindeki oranı ise yüzde 69.1 olarak gerçekleşti.

Türkiye genelinde 12-17 yaş grubunda çalışan çocukların sayısı

948 bin kişi olarak hesaplandı. Aynı yaş grubundaki çocuk istihdamı, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 22.3 (272 bin kişi) azaldı. Bu yaş grubunda istihdam edilen çocukların yüzde 58.9'u tarım, yüzde 21.1'i hizmetler, yüzde 20.1'i sanayi sektöründe çalışmakta. 12-17 yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 35'i (332 bin kişi) kentsel yerlerde bulunmakta. Türkiye genelinde bu yaş grubunda çalışan çocukların yüzde 55.6'sını erkek çocukları oluşturmakta.

İstihdam Edilenlerin Kayıtlılık Durumu

2003 yılı üçüncü çeyreğinde istihdam edilenlerin yüzde 25'i yaptığı işten dolayı Sosyal Sigortalar Kurumu'na, yüzde 9.1'u Emekli Sandığı'na, yüzde 11.4'ü ise Bağ-Kur'a kayıtlı olarak çalış-

makta. İstihdam edilenlerin, Türkiye genelinde yüzde 54.4'ü, kentsel yerlerde yüzde 33.7'si, kırsal yerlerde ise yüzde 76.4'ü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışmakta. Herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların yüzde 60.9'unu erkekler oluşturmaktadır.

Türkiye genelinde herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışan 12 milyon 189 bin kişinin yüzde 68'i (8 milyon 293 bin kişi) kırsal yerlerde bulunmakta ve bunların yüzde 86.6'sı tarım sektöründe çalışmaktadır.

Sektörlere Göre İstihdam

İstihdam edilenler tarım, sanayi, inşaat ve hizmetler olarak dört ana sektör ayrımında incelendiğinde, geçen yılın aynı dönemine göre hizmetler sektörünün toplam istihdam içindeki payında artış, tarım ve sanayi sektörlerinin paylarında azalış gözlenirken, inşaat sektörünün payında bir değişim olmamıştır.

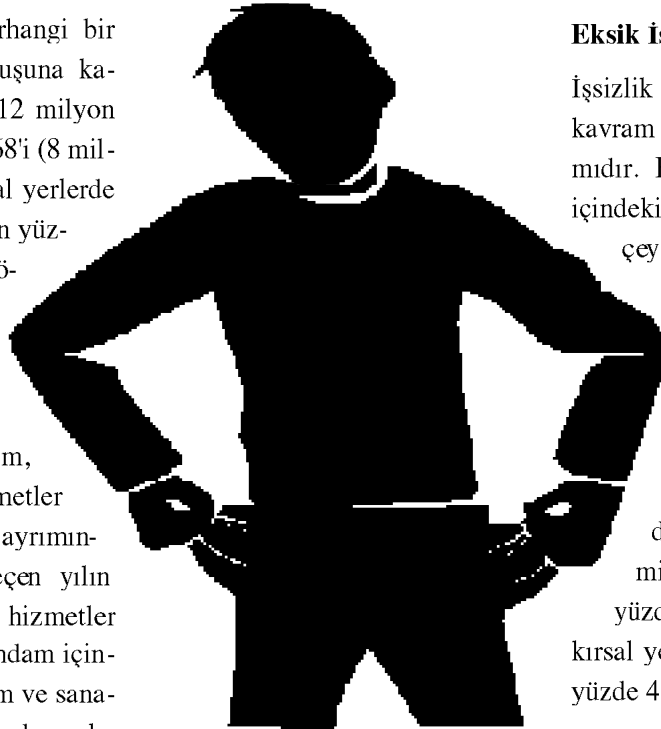
Geçen yılın aynı dönemine göre, toplam istihdam içinde hizmetler sektörünün payı yüzde 39.5'den yüzde 40.3'e yükselirken, tarım sektörünün payı yüzde 38.1'den yüzde 37.4'e, sanayi sektörünün payı yüzde 17.5'den yüzde 17.3'e düşmüştür. İnşaat sektörünün payı ise değişmeyerek yüzde 4.9 seviyesinde kaldı.

Türkiye genelinde 8 milyon 389 bin kişi tarım sektöründe istih-

dam edilmekte olup, bunların yüzde 53.8'ini (4 milyon 514 bin kişi) ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır.

İstihdam Edilenlerin Eğitim Durumu

2003 yılı temmuz, ağustos, eylül döneminde, Türkiye genelinde

istihdam edilenlerin yüzde 50.4'ünü ilkokul mezunları oluşturmaktadır. Bunu, yüzde 17.7 ile lise ve lise dengi meslek, yüzde 11.6 ile ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek okulu, yüzde 10.1 ile yüksekokul ve fakülte mezunları izlemekte.

Kentsel yerlerde istihdam edilenlerin yüzde 39.8'ini ilkokul, yüzde 25.6'sını lise ve lise dengi meslek okulu, yüzde 16.8'ini yüksekokul ve fakülte, yüzde

14.2'sini ise ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek mezunları oluşturmaktadır. Kırsal yerlerde istihdam edilenlerin, yüzde 61.8'ini ilkokul, yüzde 9.3'ünü lise ve lise dengi meslek okulu, yüzde 8.8'ini ilköğretim, ortaokul ve orta dengi meslek okulu, yüzde 3'ünü ise yüksekokul ve fakülte mezunları oluşturmaktadır.

Eksik İstihdam

İşsizlik kadar önemli bir diğer kavram da eksik istihdam kavramıdır. Eksik istihdamın işgücü içindeki oranı, 2002 yılı üçüncü çeyreğinde yüzde 5 iken, 2003 yılı aynı döneminde yüzde 4.6 olarak gerçekleşti. Eksik istihdam edilenlerin işgücü içindeki oranı, 2003 yılı aynı döneminde, geçen yılın aynı dönemine göre kentsel yerlerde yüzde 5.4'den yüzde 4.9'a, kırsal yerlerde ise yüzde 4.5'den yüzde 4.4'e düştü.

Eksik istihdam oranı cinsiyet ayrımında incelendiğinde, Türkiye genelinde erkeklerde yüzde 5.8, kadınlarda yüzde 1.8 iken, kentsel yerlerde erkeklerde yüzde 5.3, kadınlarda yüzde 3.3, kırsal yerlerde ise erkeklerde yüzde 6.5, kadınlarda yüzde 0.9 olarak tahmin edilmiştir.

Eksik istihdam edilen eğitimli gençlerin işgücü içindeki oranı, Türkiye genelinde yüzde 4.5, kentsel yerlerde yüzde 3.5, kırsal yerlerde ise yüzde 7 olarak tahmin edildi.

Hazine borçlanmada rahatladı

Hazine borçlanmasında kümülatif ortalama vade 10,8 aya yükseldi. Yılın üçüncü çeyreğinde ihraç maliyeti geçtiğimiz yılın aynı dönemi - ne göre 30 puan daha düşük gerçekleşti. Vadenin uzaması ve mali - yetin düşmesi borçların çevrilme riskinde Hazine'ye önemli bir avantaj sağladı.

Hazine'nin borçlanma-
sında faizlerin gerile-
mesi ve vadenin uza-
ması, 2003 bütçesinde yer alan
borçlanma limitlerinin de altında
kalınmasını beraberinde getire-
cek.

Hazine Müsteşarlığı Kamu Borç
Yönetim Raporu'na göre; 2003
yılı bütçesinde net borçlanma li-
miti 45,2 katrilyon lira olarak be-
lirlenmişti. 2003 Eylül sonu iti-
bariyle 34 katrilyon lira net iç
borçlanma, 2,3 katrilyon lira net
dış borçlanma olmak üzere, 36,3
katrilyon lira net borç kullanımı
gerçekleştirildi. Yılın son üç ay-
lık dönemi için kalan borçlanma
limiti 8,9 katrilyon lira oldu.

Irak savaşına ilişkin belirsizliğin
ortadan kalkması ile birlikte ge-
rilemeye başlayan iç borçlanma
faiz oranları, faiz yükünü önemli

ölçüde azalttı. Borçlanma koşul-
larının iyileşmesine paralel ola-
rak iç borçlanma vadelerinin uza-
ması, faiz ödeneğinin programla-
nının altında gerçekleşmesine
imkan sağladı. Ayrıca döviz kur-
larının düşük seyretmesi döviz
cinsi ve dövize endeksli borçların
anapara ve faiz ödemelerinin yü-
künü hafifletti. Bu sonuç borç-
lanma ihtiyacını da azalattı.

2003 yılı ilk dokuz ayında 8,2
katrilyon anapara ve 4,4 katril-
yon faiz olmak üzere 12,6 katril-
yon lira tutarında dış borç geri
ödemesi gerçekleşti. Yılın dokuz
aylık bölümünde 61 katrilyon iç
borç anapara ve 36,5 katrilyon
faiz olmak üzere toplam 97,5 kat-
rilyon lira iç borç servisi gerçek-
leştirildi.

Eylül ayı sonu itibariyle konsoli-
de bütçe borç stokunda 263,1 kat-
rilyon liraya ulaştı. Bunun yüzde

67,9'u iç borç ve 32,1'i dış borç
stoku olarak gerçekleşti.

Türkiye 2003-2008 yıllarında
toplam 70,5 milyar dolarlık ana-
para ve faiz ödemesi gerçekleştirecek.
Bu ödemenin yüzde 76'sı
anapara ve yüzde 24'ünü faiz
ödemeleri olarak yapacak.

IMF'e 2004 yılında 5,2, 2005 yı-
lında 7,8 ve 2006 yılında 10,7
milyar dolar ödeme yapılması
gerekliyor.

2001 yılında yüzde 92, 2002 yı-
lında yüzde 79 olarak gerçekle-
şen kamu net borç stokunun
GSMH'ya oranı 2003 sonu itibari-
yle yüzde 70 civarında gerçek-
leşmesi bekleniyor. Yüzde
6,5'lik faiz dışı fazla ve yıllık
yüzde 5 büyüme gerçekleşmesi
durumunda 2007 yılı itibariyle
borç stokunun GSMH'ya oranı-
nın yüzde 60'a düşmesi bekleni-
yor.

Sosyal Güvenlik finansmanı 2004 hedeflerinin belirleyicisi olacak

2003 yılı bütçesini en çok zorlayan kalemlerden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferler, 2004 bütçesinde bir önceki yıla göre daha az ödenek ayrılmasından dolayı bütçenin ve ekonomik hedeflerin en hassas noktasını oluşturacak.

Yapı ve Kredi Bankası kurumsal ve Ekonomik Araştırmalar Yönetimi tarafından hazırlanan, "2004 yılına ilişkin makroekonomik tahminler raporu" ekonomide olumlu gelişim seyrinin devam edeceği öngörüsünde bulundu. Hükümet tarafından açıklanan ekonomik hedeflerin büyük oranda tutturulacağı ifade edildi. Rapor, 2003 yılı bütçesini zorlayan sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerin, 2004 bütçesinde daha az bir ödenek ayrılmasından dolayı, sistemde bir iyileşme sağlanmadığı takdirde, göstergelerin bundan olumsuz etkilenebileceği görüşüne yer verdi.

2004 yılı sosyo ekonomik gelişmelerin olumlu seyri varsayımı altında hazırlanan makro ekonomik tahminler raporunda, bazı beklenti ve tahminler şu şekilde yer aldı;

Büyüme

Rapor, 2004 yılında çok yüksek olmamakla birlikte inşaat sektöründe büyüme yaşanacağı ve bunu tarım sektöründe döngüsel büyümenin de olumlu katkı yapacağı öngörüsüne yer verdi. Ayrıca, 2004 yılında büyümeyi olumlu etkileyecek bir diğer faktörün, özel sektörün yatırım harcamalarındaki artış olacağı düşünülmekte. "2001 yılındaki

kriz sonrasında yatırım harcamalarını büyük ölçüde azaltan ve erteleyen özel imalat sanayinin üretim ve kapasite kullanım oranı verileri, ekonominin bu kesiminin krizin etkilerini atlattığını göstermekte. Bu koşullarda yeni yatırımların gündeme gelmesi beklenmekte. 2004 yılında reel faizlerde beklediğimiz gerilemenin de yatırım talebine olumlu etkide bulunacağı düşünülmekte.

Reel faizlerdeki gerileme özel sektörün tüketim harcamalarına olumlu etkide bulunacak. Reel ücretlerde gerçekleşeceği düşünülen bir miktar iyileşmenin ve azalan belirsizliklerin etkisiyle

ekonomiye duyulan güvendedeki artışın da özel tüketime destek vermesi beklenmekte. Bu değerlendirmelerin ve varsayımların ışığında 2004 yılında GSYİH büyümesinin yüzde 5 düzeyinde olacağını tahmin etmekteyiz.

Konsolide bütçe

Harcamalar tarafında, faiz dışı harcama kalemlerinin çoğu hemen hemen GSMH büyüme tahmini oranında arttırılırken, 2003 yılında bütçe içindeki en sorunlu kalem olarak göze çarpan sosyal güvenlik kuruluşlarına transferlerin nominal olarak dahi azalacağını öngörüldüğü dikkat çekmektedir. Yetkililer bu projeksiyonun sosyal güvenlik kuruluşlarının mali yapılarındaki iyileşmenin göz önüne alınarak yapıldığını ifade etmişlerdir. Bizim görüşümüze göre bu kalem, 2004 yılı bütçesinin en iddialı ve yüzde 4.7'lik faiz dış fazla hedefine ulaşılmasında en belirleyici bölümünü oluşturmaktadır. Toplam kamu sektörü için yüzde 6.5'lik bir faiz dış fazla büyüklüğünün hedeflendiği düşünüldüğünde, hükümetin KİT'lerden önemli bir olumlu katkı beklediği anlaşılmaktadır.

2004 yılı bütçe hedeflerini sosyal güvenlik kuruluşlarının finansal durumlarında gerçekten bir iyileşme olması durumunda ulaşılabilir görmekteyiz. Bu

alandaki karşılaşılabilecek aksaklıklar yeni tedbirlerin gündeme gelmesini gerektirecektir.

Enflasyon ve para politikası

Merkez Bankası'nın önümüzdeki yıl da örtük enflasyon hedeflemesi çerçevesinde politika aracı olarak kısa vadeli faiz oranlarını kullanmaya devam edeceği ve fazla parasal genişleme yaratılmayacağını göstergesi olarak da para tabanının artışına sınırlama getireceğini beklemekteyiz.

2004 yılında iç talebin 2003 yılına göre bir miktar daha canlı olacağı ve liranın ortalama olarak bir miktar değer kazansa da bunun 2003 yılındaki kadar güç-

lü olmayacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, kurdaki hareketlerin fiyatlar üzerindeki etkisinin dalgalı kur rejimi ve uygulanan para politikasının etkisiyle zayıfladığı düşünülmektedir

2004 yılı için Merkez Bankası TÜFE ve TEFE hedefini yüzde 12 olarak açıklamıştır. Bankalarındaki döviz mevduatlarının yüksekliği, Hazine'nin yüksek iç borç stoku ve bunun sonucunda ortaya çıkan finansman gereği gibi unsurların parasal iletim mekanizmalarının düzgün çalışmasına engel olabileceği yönündeki kaygılar nedeniyle Merkez Bankası'nı formal enflasyon hedeflemesine henüz geçmeyece-

TAHMINLER

2004 yılı tahminleri

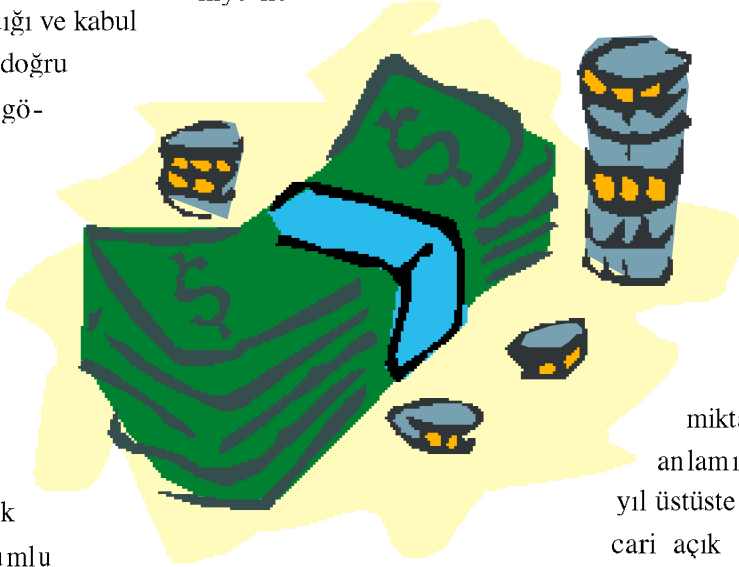
	Hükümet	YKB
GSYİH (% Değişim)	5	5
Enflasyon (TÜFE, %)	12	12
Enflasyon (TEFE, %)	12	-
Dolar Kuru (Yılsonu, TL)	-	1,700,000
Devalüasyon (TL/USD, Yılsonu, %)	-	11.9
Yılsonu DİBS Faizi (%)	-	20
Ortalama DİBS Faizi (%)	29	24
İhracat (Milyar Dolar)	51.5	50.0
İthalat (Milyar Dolar)	75.0	74.0
Cari İşlemler Dengesi (Milyar Dolar)	-7.6	-9.5
Cari İşlemler/GSMH (%)	-2.9	-3.7
Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH (%)	-11.1	-11.1
Konsolide Bütçe Faiz Dışı Denge/GSMH (%)	4.7	4.7
İç Borç Stoku/GSMH (%)	-	51

ğini düşünmekteyiz. Bu nedenle, Merkez Bankası'nın yüzde 12 enflasyon hedefi ve yüzde 5 büyüme varsayımını çerçevesinde bir parasal taban limiti belirlenmesi beklenmektedir. Merkez Bankası'nın enflasyonu düşürmede geçtiğimiz iki yıl içinde kazandığı başarının sağladığı kredibilitenin yanı sıra, para politikalarının ekonomik birimlerce daha iyi anlaşıldığı ve kabul gördüğünü, geriye doğru endekslemenin de görelili olarak yavaşladığını göz önüne aldığımızda, dışsal şoklarla karşılaşmadığı durumda 2004 yılında TÜFE için yüzde 12 enflasyon hedefi, ekonometrik modelimizle uyumlu ve ulaşılabilir görünmektedir.

Dış ticaret ve ödemeler dengesi

2004 yılında, ihracatın yüzde 10 yükselerek 50 milyar dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu yükselişin ardındaki önemli faktörlerden biri, Avrupa Birliği ekonomilerinde beklenen iyileşmedir. IMF'nin projeksiyonlarında Euro bölgesinde 2003 yılında yüzde 0.5 olması beklenen büyüme hızının 2004 yılında yüzde 1.9'a yükseleceği öngörülmektedir. İhracat rakamlarını

olumlu etkileyecek bir başka unsur da ortalama euro-dolar kurunda beklenen yüzde 4'lük artıştır. Bunun yanında, imalat sanayii kesimindeki verimlilik artışının yatırım harcamalarının artmasının da etkisiyle süreceği düşünülmektedir. Ek olarak, 2004 yılında Irak'ta istikrarın kurulacağı varsayılmıştır. Bu durum, Türkiye ile

Irak arasındaki ticareti arttıracak, aynı zamanda bölgeye ilişkin risk algılamasını azaltarak Türkiye'nin diğer ticaret partnerleri ile ticari ilişkilerini de olumlu etkileyecektir. Bunların yanı sıra TL'nin ortalama olarak 2003 yılına göre yüzde 2- yüzde 3 reel değer kazanacağı varsayılmakta, ancak bunun ihracat üzerinde fazla bir etkisi olmayacağı düşünülmektedir.

2004 yılında, temel olarak yüzde 5'lik büyüme varsayımına dayanarak, ithalatın yüzde 12

artacağını ve 74 milyar dolara ulaşacağını tahmin etmekteyiz. Bunun sonucu olarak dış ticaret açığının (bavul ticareti, navlun ve sigorta dahil) yüzde 20 büyüyerek 16.1 milyar dolara ulaşacağını öngörüyoruz.

Bu beklentilerin ışığında, 2004 yılında cari işlemlerin GSYİH'nın yüzde 3.7'sine karşılık gelecek şekilde 9.5 milyar dolarlık bir açık vereceği tahmin edilmektedir. Bu, 2003 yılında GSYİH'nın yüzde 3.5'i düzeyinde olması beklenen cari açığın az bir miktar daha büyüyeceği anlamına gelmektedir. İki yıl üstüste yüzde 3'ün üzerinde cari açık verilmesi bu açığın sürdürülebilirliği konusunda şüphe yaratabilecek bir gelişme olarak algılanabilirse de, Merkez Bankası rezervlerinin yüksekliği ve sermaye girişleri sayesinde 2004 yılında cari açığın önemli bir sorun yaratmayacağı düşünülmektedir.

Bunun yanında, AB'ye aday ülkelerde 2002 ve 2003 yıllarındaki cari açığın GSYİH'ya oranının yüzde 4 civarlarında olduğu göz önüne alındığında, Türkiye için öngörülen büyüklüğün kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu söylenebilir."

AB'nin "İstikrar ve ekonomik büyüme paketi" tarihe mi karışıyor?

Bütçe açığının büyüklüğü nedeniyle AB'nin ekonomik yaptırımları ile karşı, karşıya kalan ve yaşadığı ekonomik durgunluk nedeniyle bu açığı düşürmekte zorlanan Almanya, Kasım ayının başında, bazılarının iddi - asına göre "İstikrar ve Ekonomik Büyüme Paketi"ni derinden sarsacak bir plan önerdi.

Bilanço'nun Mayıs 2003 sayısında; Avrupa Birliği'nde üye ülkelerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilmeleri için sahip olmaları ve sağlamaları gereken koşulları belirleyen Maastricht kriterleri arasında yer alan ve üye ülke bütçe açıklarının, ilgili üyelerin gayrisafi yurtiçi hasıllarına (GSYİH) olan oranlarının yüzde 3'ü geçmesi şeklindeki hükmün, üyeler arasında önemli görüş ayrılıklarına ve tartışmalara neden olduğu konusunu ele alan bir yazı yayınlanmış, bu alandaki gelişmeler kronolojik olarak verilmiş ve Pakta zarar vermeyecek

bir uzlaşma zemininin bulunmasının önemine işaret edilmiştir.

1990'lı yıllarda AB'nin sahip olması gereken mali yapının mimarlığını yapmış olan Almanya şimdi, katı hükümlerinden birçoklarının vaktiyle kaygı duymuş oldukları "İstikrar ve Büyüme Paketi"ni, artık onu kalem alanlarca dahi tanınamayacak duruma getirecek şekilde yeniden şekillendirmek çabası içine girmiş bulunuyor.(1) Almanya Dışişleri Bakanı Hans Eichel tarafından Brüksel'de ileri sürülen öneriye göre, bütçe açıklarını düşürme hususunda gerekli işbirliği çabasını ortaya

koyan üye ülkelere, bu alanda gösterdikleri başarı düzeyine bakılmaksızın Paktın öngördüğü cezai hükümler uygulanmayacak. Bay Eichel Paktın ilgili hükmünün bu ılımlı yorum şekli ile; öngörülen yüzde 3'lük limitin, 2004 yılı dahil üç yıl üst üste aşacak olan Almanya ve Fransa'ya uygulanmamasını talep ediyor. "

4 Kasım günü Brüksel'de toplanan AB üye ülkeleri Maliye bakanları bu öneri konusunda henüz bir karar açıklamamış olsalar da, bu kritik gelişme, Kasım ayının 25'inde yapacak oldukları bir sonraki toplantıda tekrar önlerine gelecek. Hernekadar

Almanya yapmış olduğu bu öneri konusunda pek haklı bulunmasa ve Avrupa Komisyonu hukukçularına göre böyle bir öneri yasa dışı olsa da, birçokları Avrupa'nın bu en güçlü ekonomisinin istediği sonucu alabileceği kanısını taşıyor.

İstikrar ve Büyüme Paktının en güçlü savunucularından olan Avusturya ve Hollanda bile Almanya'nın, başta Fransa, İtalya, Lüksemburg, Portekiz olmak üzere bir çok AB üyesi ülkenin desteğini almak suretiyle bu öneriyi kabul ettirebileceği kaygısını taşıyorlar.

Almanya Dışişleri Bakanı Eichel, ülkesinin üç yıl üst üste Paktın bütçe açıkları ile ilgili konusunu yerine getirememiş olması nedeniyle karşılaşılabilecekleri cezai müeyyidelerden pek korkmuyor, zira o, Birliğin, ekonomik güçlük içerisindeki bu güçlü ekonomiye cezai yaptırım uygulanmasına karar vermesi konusunda çekingen davranacağını düşünüyor. Onun asıl korkusu, ülkesinin, bütçe açıkları ile

ilgili olarak Brüksel tarafından yaptırımlarla karşı karşıya bırakılmasının Almanya'nın saygınlığına zarar verecek olması.

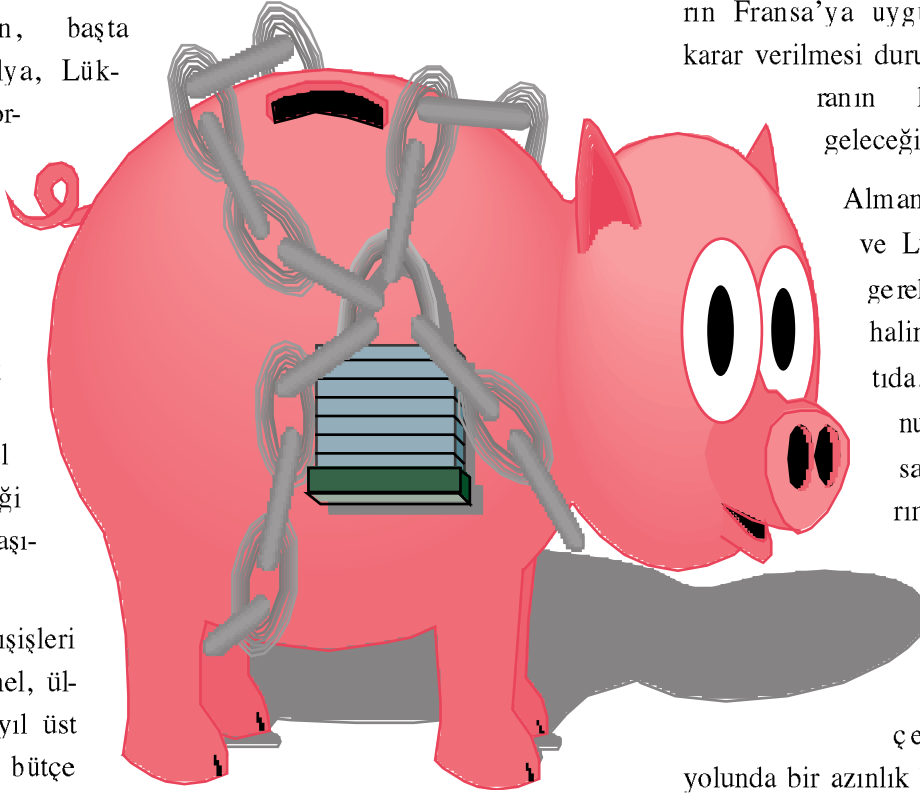
AB Komisyonunun parasal meselelerden sorumlu üyesi Pedro Solbes, Berlin'e, bütçe açığı ile ilgili işlemleri yıl sonundan evvel başlatmayı düşündüğünü ifade etmiş bulunuyor. Bu gelişme; Brüksel'in, Alman-

nin 12 Maliye Bakanının Brüksel'de bir araya geleceği 25 kasım tarihindeki toplantının ana gündem maddesini oluşturuyor. Zira Bakanlar bu toplantıda, bütçe açığı konusunda açmaza düşen ilk ülke olan Fransa'ya, Komisyonca önerilen yaptırım uygulamasının başlatılıp, başlatılmayacağına karar verecekler. Almanya, bu cezai yaptırımların Fransa'ya uygulanmasına karar verilmesi durumunda, sıranın kendilerine geleceğini biliyor.

Almanya, İtalya ve Lüksemburg, gerekli olması halinde, toplantıda, Komisyonun Fransa'ya yaptırım uygulamasına ilişkin önerisinin geri çevrilmesi

yolunda bir azınlık bloku oluşturmaya kararlı gözüküyorlar.

AB Komisyonu'nun; AB Maliye Bakanlarının 25 kasım tarihinde yapacak oldukları Ecofin toplantısında, Almanya'nın bütçe açıklarını düşürmesi yolunda yeni önlemler alınmasını talep edeceği yolundaki açıklamasının ardından, Alman Maliye Bakanı Hans Eichel, 17 Kasım

ya'nın bütçe açığını düşürmesi için bir takım somut önlemler ortaya koyması ve bu ülkeden bu konuda düzenli ilerleme raporları talep etmesi anlamına geliyor.

Avrupa Birliği İstikrar ve Büyüme Paktının geleceği ile ilgili bu canalcı sorun, Euro Bölgesi-

tarifli Financial Times gazetesinde yayınlanan bir makalesinde Komisyonun bu katı tutumunu şiddetle eleştirmiş ve Komisyonun Pakt ile ilgili tutumunun hiçbir mantığı bulunmadığını ifade etmiştir. Eichel yazısında, Alman Ekonomi Danışmanları Konseyince yapılan tahminlere göre 2003 yılında GSYİH büyümesinin, ABD’nde yüzde 2.9 ve Japonya’da yüzde 2.7 olmasına karşılık AB’nde sadece yüzde 0.7 olacağı ve bu oranın gelecek yıl yüzde 1.9’a yükseleceği ancak yine de diğer ekonomik bölgelere göre çok düşük kalacağı hususlarına işaret ederek, Almanya ve diğer bir çok AB üyesi ülke için en önemli ekonomik sorunun, sürdürülebilir yeterli büyümenin sağlanması olduğunu, bu nedenle, yapılmakta olan reformların başarılı olabilmesi ve kısa vadedeki daraltıcı etkilerinin giderilebilmesi için daha esnek bir maliye politikasına ılımlı şekilde yaklaşılması gerektiğini söylemiştir. Almanya’nın yüzde 1.2 oranındaki enflasyon oranının AB içindeki en düşük oran olduğunu ancak ekonomik büyüme sorunu ile karşı karşıya olduklarını söyleyen Eichel’e göre, bütçe açıkla-

rı için katı limitlerin uygulandığı bir bütçe politikası, ekonomideki devrevi hareketleri daha da güçlendirici bir rol oynayacak ve tüm üye ülkeler için çok olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.

Bu gelişmeler olurken, Avrupa Merkez Bankası Başkanlığı görevini kısa bir süre önce Wim Duisenberg’den devir alan yeni Başkan Jean Claude Trichet, 6 kasım günü yapmış olduğu ilk basın toplantısında, Euro Bölgesi ülkelerini uyararak, tek para birimi sisteminin temelini oluşturan kuralların halen "kritik bir aşama"dan geçtiğini ifade etmiş ve İstikrar ve Büyüme Paktının, mali disiplin sağlanması yolunda uygun bir çerçeve oluşturduğunu söylemiştir. Trichet yüzde 3’lük bütçe açığı limitinin Pakt için bir çapa oluşturduğunu söyleyerek, bu konuda bir şüphe ortamı yaratılmaması gerektiğini ifade etmiştir.(2)

AB İstikrar ve Büyüme Paktının bütçe açıkları konusunda koymuş olduğu yüzde 3’lük tavan ve bunun getirdiği sorunlar konusunda bu güne kadar olan gelişmeler aşağıda krolonojik olarak özetlenmektedir;

Şubat 2002: Avrupa Komisyonu, Almanya’nın giderek büyüyen bütçe açığı konusunda bir resmi ‘erken uyarı’ yayınlama girişiminde bulunuyor. Komisyonun bu girişimi Ecofin Maliye Bakanlarınca önleniyor.

Haziran 2002: Maliye Bakanlarınca, tüm üye ülkelerce 2004 yılında denk bütçe yapılması yolundaki vaat yumuşatılıyor.

Ekim 2002: Fransa, pakt uyarınca bulunduğu vaadi çiğneyerek, 2003 yılından itibaren bütçe açığını azaltma çabasına girişmeyi reddediyor. Almanya ise, İstikrar Paktını ilk kez çiğneyecek olduğunu kabul ediyor.

Ekim 2003: Fransa, 2004 yılında Pakı üç kez üst üste çiğneyecek olduğunu açıklıyor. Komisyon Fransa’ya, Pakı 2005 yılına kadar uyum sağlaması için mühlet veriyor. Almanya, kendisinin de Pakı üçüncü yılda da çiğneme durumunda olduğunu teyit ediyor.

Kasım 2003: Almanya, ‘işbirliği’ yapan ülkelerin, olası cezai yaptırımlardan muaf tutulması yolundaki önerisini yaparak, İstikrar ve Büyüme Paktının geleceği üzerinde kritik bir soru işaretinin doğmasına yol açıyor.

(1) Financial Times, 5 kasım 2003, S. 2.

(2) Financial Times, 7 Kasım 2003, S. 1.

"Vahşi Kapitalizm" ABD'nde orta sınıfı fakirlik sınırının altına itiyor

Gümrük birlikleri, ticari engellerin azaltılması ve küreselleşme hemen tüm ülkelerde firmalararası rekabetin ulusal sınırların da dışına taşarak, giderek yoğunlaşmasına ve boğaz boğaza bir görünüm kazanmasına yol açtı. Firmaların yaşayabilirliğini tehdit eden yoğun uluslararası rekabet sonucu, sınai üretim hatta çağrı merkezleri ve programlama gibi bazı hizmet üretimleri dahi işgücünün daha ucuz olduğu ülkelere kayarken, bu süreçte yüksek maliyetli yerli üretimlerini diğer ülkelere kaptıran veya aşırı değerli ulusal paraları nedeniyle ticaret açığı veren gelişmiş ülkelerde işsizlik düşürülemiyor, reel ücret düzeylerinin korunması güçleşiyor, geleneksel sosyal yardım ve emeklilik sistemleri hükümet bütçelerini zorluyor ve sendikalar güç kaybediyor.

Kasım ayının ortaları itibariyle, ABD'nde Güney Kaliforniya'da perakende satış mağazalarında çalışan yaklaşık 70 000 işçi, bugüne kadar kendilerini orta gelir grubunda tutmuş olan hizmet üretimine dönük işlerinin, artık bir fakir sınıf mesleğine dönüşünü engellemek amacıyla grev yapıyorlar. Bu işçilerin çalışmakta oldukları süpermarketlerin yöneticileri ise, sendikalaşmayan işçi-

lerini düşük ücretlerle çalıştıran ve son zamanlarda kararlı bir biçimde perakende sektörüne yönelmiş olan Wal-Mart mağazalar zinciri ile rekabet etmeye zorlandıklarını ve bu nedenle işçilerine daha iyi olanak sağlayamadıklarını söylüyorlar.

Güney Kaliforniya'da dayanaksız tüketim malı satan perakendeciler şu anda, Şubat ayında Wal-Mart'ın kendi yörelerinde açılmış olan ilk kırk

süper marketine karşı, kendi güçlerini arttırma, yaşayabilme uğraşı veriyorlar. İşçilik maliyetleri dahil Wal-Mart, maliyetlerin düşürülmesi alanında çok katı bir tutum sergilediği için, Wal-Mart satış merkezlerindeki fiyatlar, diğer perakendecilerin uyguladığı fiyatların yaklaşık yüzde 14'ü kadar daha düşük bulunuyor. İşyerlerinde sendikaların varlığına engel olmak için sıkı taktikler uygulayan Wal-Mart'ın

çalıştırdığı işçiler, perakende satış sektöründe çalışan sendikacı işçilerin ücretinin ancak yaklaşık üçte ikisini kazanabiliyorlar ve kendi sağlık sigortalarını idame ettirebilmek için daha fazla katkı payı ödüyorlar. Sendikaya göre, eğer diğer süpermarketler de Wal-Mart'ın tutumunu benimseyecek olurlarsa, bu marketlerin işçileri artık orta gelir sınıfı üyesi olarak tanımlanamayacaklar. Bu işçiler halen yıllık 18 000 Dolar düzeyindeki gelirleriyle, "fakirlik

sınırı" olarak

kabul edi-

len yıl-

lık 15

060 Do-

ların sa-

dece bir

kademe

üstünde

ücret geliri el-

de ediyorlar. Wal-

Mart'ın satış görevlileri ise yılda yaklaşık 14 000 Dolar kazanıyorlar.(1) Wal-Mart'ın sendika üyesi olmayan çalışanlarının saat başına ücretleri 7-8 Dolar, buna karşılık diğer bir süpermarket zinciri olan Kroger'in sendikacı işçileri saat başına 11-13 Dolar kazandıklarını ifade ediyorlar.

Wal-Mart aynı zamanda kaçak göçmen işçi çalıştırmak sure-

tiyle de maliyetlerini aşağıya çekmeye çalışıyor. Ekim ayının 23'ünde, ABD'nin her tarafında, 61 Wal-Mart mağazasında harici temizlik hizmetlerinde çalışan 250 kaçak göçmen yakalandı. Federal mahkeme bu nedenle 21 eyalette Wal-Mart hakkında soruşturma başlattı. Halen bu konuda jüri araştırması sürüyor.

Wal-Mart dünyanın en büyük perakende satış zinciri ve ABD'nin en büyük özel

sektör işvereni ve dolayısıyla iş hayatında uygulamaya koyduğu yöntemler tüm ABD ekonomisi üzerinde yansımalar yapıyor. Arkansas, Rogers'ta 1962 yılında bir tek mağaza halinde faaliyete başlamış olan Wal-Mart'ın en son yıla ait satış hasılatı 245 milyar Dolar ve bu rakam İsviçre'nin ulusal geli-

rinden daha yüksek. Amerika'da 3 000'den fazla satış mağazası bulunuyor. Sadece 29 Ekim tarihinde 39 yeni mağaza açılışı yaptı.

Wal-Mart'ın çalışanlar aleyhine bir diğer uygulaması da sosyal yardımlara ilişkin. Halen çalışanların yüzde 62'si bu yardımlardan istifade etme

hakkına sahip, ancak

fiiliyatta bu

sosyal

yardımlar

program-

larına ka-

tilan çalış-

sanların ora-

nı yüzde

50'nin altında, zira

Wal-Mart sağlık

yardımları dahil

bu program-

lardan istifa-

de edebil-

meleri için

çalışanla-

rından yüksek

katılım payları ta-

lep ediyor.

Yoğun rekabet nedeniyle Kroger, safeway ve Albertsons gibi diğer mağaza zincirleri Wal-Mart'ın yaklaşımını zorunlu olarak benimseydikçe teknik eğitimi olmayan vasıfsız işçilerin durumu her geçen gün daha da zorlaşıyor. Ve düşük vasıflı imalat sanayii

(1) The New York Times, 15 Kasım 2003.

işçilerinin sayısı da rekor düzeyde hızlı bir gerileme gösteriyor. Örneğin, Batı Virjinya'daki maden ocaklarında 1980 yılında 59 700 işçi çalışırken bu sayı 2000 yılında 15 700'e düşmüş durumda.

Bazı ekonomistlere göre Amerikan işgücü piyasasında Wal-Mart'ın öncülük ettiği yapı değişimi esasında, serbest piyasa ekonomisinin doğal bir şekilde işlemesinden başka bir şey değil. New England Danışmanlık Grubu'nun kurucusu ve Başkanı Gary Stibel, Wal-Mart'ın bugüne kadar uygulamış olduğu iskonto fiyatlandırması ile Amerikan tüketicilerine 20 milyar Dolar kazanç sağlamış olduğunu ileri sürüyor ve Wal-Mart'ın diğer mağaza zincirleri üzerinde yarattığı düşük fiyat baskısıyla tüketicilere

sağlanan toplam faydanın 100 milyar Dolara ulaştığını sözlerine ekliyor.(2)

Diğer taraftan ABD'nde orta sınıf için sağlık sigortası yaptırmak ta, artık bir lüks haline geliyor.(3) Şu anda Ameri-

ka'da sağlık sigortası bulunmayan 43 milyonun üstünde kişi var ve bunların sayısı, giderek art-

tan sigorta prim yükü ve iş kayıpları ile birlikte gün geçtikçe yükseliyor. Medicare harcamaları federal hükümet için önemli bir finansman sorunu haline gelirken, Texas dahil bir çok eyalet

sağlık hizmetlerine bugüne kadar sağlamakta oldukları sübvansiyonları kesiyorlar ve bu durum sağlık sigortası güvencesi olmayan nüfusun giderek artması sonucunu doğuruyor. Sağlık sigortası bulunmayanların büyük çoğunluğu resmi ölçülere göre ne fakir insanlar, ne de işsiz insanlar. Onlar genelde, küçük işletmelerin çalışanları, muhasebeciler, kamu memurları, çalışan ve ev geçindiren yalnız kadınlar veya kısmi zamanlı veya sözleşme ile çalışan insanlar. Bu sorun, iyi giyinimli, güzel otomobiller kullanan ve güzel evlerde oturan ancak aileleri için ayda 1 000 Dolar sağlık sigortası primi ödeyemeyen orta sınıf Amerikalıları zorluyor.

Zira sağlık sigortası için prim ödenmesi artık bir orta gelir grubu sorunu niteliği kazanmış durumda. Bu gelir grubundaki insanların eline, sağlık sigortası primini ödedikten sonra asgari ücretin altında bir net gelir geçiyor.

(2) The Wall street Journal, 7-9 Kasım 2003, S A5.

(3) The New York Times, 16 kasım 2003.

Enflasyon umut veriyor

Kasım ayında Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 1,7 düşüş gerçekleştirirken, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 13,2, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 16,2 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 27,1 artış gerçekleştirdi. Yüzde 1,7 oranındaki artışın 0,1'i devlet sektöründeki fiyat artışlarından, 1,6'sı da özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Sektörler itibarıyla baktığımızda; 1,7'lik artışın 1,0'ı tarım, avcılık, ormancılık ve balıkçılık sektöründen, 0,1'i madencilik ve taşocakçılık sektöründen, 0,6'sı ise imalat sanayi sektöründen kaynaklandı.

Kasım ayında Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 1,6, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 17,3, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 19,3 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 26,3 artış gerçekleştirdi. Yüzde 1,6'lık artışın ana harcama grupları itibarıyla dağılımına baktığımızda 1,0'ı gıda, içki, tütün grubundan, 0,2'si giyim ve ayakkabı grubundan, 0,2'si konut grubundan, 0,1'i ulaştırma grubundan ve 0,1'i de eğlence, kültür grubundaki artışlardan kaynaklandı. Böylece enflasyon yıl sonu hedeflerinin altında kalacak bir seyir izlemiş oldu.

TEFE	KASIM 2003	KASIM 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,7	1,6
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	13,2	27,5
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	16,2	32,8
(01.12.2002-30.11.2003) - (01.12.2001-30.11.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	27,1	54,6

TÜFE	KASIM 2003	KASIM 2002
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	1,6	2,9
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	17,3	27,7
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	19,3	31,8
(01.12.2002-30.11.2003) - (01.12.2001-30.11.2002) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	26,3	48,2

		2003												2002
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	
TEFE	Bir öncek aya göre değişim	5,6	3,1	3,2	1,8	-0,6	-1,9	-0,5	-0,2	0,3	0,6	1,7	2,6	
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	5,6	8,9	12,4	14,4	13,7	11,5	10,9	10,7	10,7	11,3	13,2	30,8	
TÜFE	Bir öncek aya göre değişim	2,6	2,3	3,1	2,1	1,6	-0,2	-0,4	0,2	1,9	1,4	1,6	1,6	
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,6	4,9	8,2	10,4	12,2	12,0	11,6	11,7	13,8	15,5	17,3	29,7	

Dünya ekonomisi

Lider ekonomilerin göstergeleri olumluya döndü

ABD ekonomisinin yılın üçüncü çeyreğindeki yüzde 7.2'lik büyüme oranını Japonya ve ABD'deki gelişmeler beklentileri olumluya çevirdi. Dünyanın ikinci büyük ekonomisi Japonya'da üçüncü çeyrekte gerçekleşen 0.6 büyüme deflasyonu kırma yönünde olumlu bir gösterge olarak algılandı

Amerika Birleşik Devletleri'nde üçüncü çeyrekte yaşanan rekor büyüme istihdama döndüştü. Tarım sektörü dışındaki istihdam edilen işçi sayısı 126 bin artış kaydetti ve işsizlik oranı yüzde 6'ya geriledi. Ancak ABD'de bütçe açıkları hala sorun oluşturmaya devam ediyor. ABD Merkez Bankası, bütçe açığının kontrol altına alınması halinde, gelecekteki büyümelerin tehlikeye girebileceğini açıkladı.

ABD'nin diğer önemli bir sorununu da ticaret açığı oluşturuyor. ABD'nin Eylül ayında dış ticaret açığı 41.5 milyar dolarla yeni bir rekor oluşturdu. Ticaret açığının genişlemesinde başta Çin olmak üzere ülke pazarlarına akan ithal malların etkisi büyük oldu.

ABD ekonomisinde yaşanan büyüme Japon ekonomisini de olumlu yönde etkiledi. İhracat taleplerinin artmasıyla birlikte GSYİH önceki çeyreğe göre

yüzde 0.6 büyüdü. Japonya'dan, Çin'e ihracattaki hızlı tırmanışla, Eylül ayında dış ticaret fazlası yüzde 4.8 artışla 10.1 milyar dolara ulaştı.

Japon ekonomisindeki canlanma sinyalleri ve ABD ekonomisindeki büyüme, Japon hisse senedi ve tahvillerine yönelişi artırdı. Japon hisse senedi fonları, yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 21 değer kazandı.

Avrupa'nın en büyük ekonomisi Almanya, üçüncü çeyrekte

yılın ilk yarısında girdiği durgunluktan çıktı. Yılın ilk iki çeyreğinde daralan Alman ekonomisi, üçüncü çeyrekte bir önceki çeyreğe göre yüzde 0.2 büyüdü. AB'nin ikinci büyük ekonomisi Fransa'da ise, büyüme hızı yüzde 0.4'e çıktı.

Almanya İstatistik Ofisi, büyümenin ihracat artışından kaynaklandığını açıkladı. Bu arada, yılın ilk çeyrek büyüme verisi ise, eksi yüzde 0.1'den yüzde 0.2'e revize edildi.

İlk yarıda durgunluğun eşğinden dönen Avrupa'nın ikinci büyüğü Fransa ise üçüncü çeyrekte yüzde 0.4 büyüdü. Fransız ekonomisi, yılın ilk çeyreğinde yüzde 0.1 büyümesinin ardından, ikinci çeyrekte yüzde 0.3 daralmıştı.

İngiltere Merkez Bankası (BOE) kısa vadeli faiz oranını beklendiği gibi çeyrek puan artırarak yüzde 3,75'e çıkardı. Böylece Banka, Avustralya Merkez Bankası'nın ardından dünyada son dönemde faizleri yükselten ikinci büyük merkez bankası oldu. Avustralya Merkez Bankası resmi faiz oranını 0.25 puan artırmıştı. BOE, 4 büyük küresel merkez bankası (ABD, AMB, Japonya ve İngiltere) arasında ise, faizleri yük-

selten ilk banka oldu. İngiliz Merkez Bankası Para Komitesi'nin ekonomideki iyileşmenin aşırı ısınmaya sebep olmasını önlemek için faiz oranını artırması beklenmekteydi. Bankadan yapılan açıklamada, yıllık enflasyon oranının hükümetin yüzde 2.5'lik hedefi dahilinde tutulması için faiz oranında orta karar bir artışın gerekli olduğu kaydedildi.

Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) tahminlerine göre, uluslararası ticaret hacmindeki artış oranı bu yıl geçen yılki yüzde 3 artış düzeyine yakın kalacak. DTÖ'ye göre, zengin ülkeler ekonomik canlanmayı yakalamaya çalışırken, küresel ticaret hacmindeki büyüme sınırlı kalmakta. DTÖ, küresel ticaret hacmindeki büyümenin bu yılın ilk yarısında durgunlaşmasının, uluslararası ticaret müzakereleri için yeniden masaya oturulup, daha güçlü ve canlı bir ticaret sistemi kurulması çalışmalarını acil kıldığı görüşünü ileri sürdü.

Avrupa Birliği, ABD'den yapılan ithalatlarda 2004'ün Mart ayına kadar 200 milyon dolarlık bir tarife uygulayacağını açıklamıştı. Avrupa Komisyonu, Cancun'daki DTÖ toplantıla-

rında da tartışılan vergi indirimleri konusunda ABD'ye karşılık vermeyi kararlaştırmıştı. Gümrük vergisindeki oran 4 milyar dolarlık ürünün üstü için yüzde 5 olarak belirlendi. DTÖ, ABD'nin kendi üreticilerine uyguladığı vergi indirimlerinin ardından, AB'ye değeri 4 milyar doların üstündeki mallar için yüzde 100 gümrük uygulaması konusunda imkan tanıdı.

Altın fiyatları Riyad'daki bombalama olayı nedeniyle ons başına 384.50 dolara yükseldi.

Suudi Arabistan'da yaşanan ve El-Kaide'nin sorumlu tutulduğu bombalama olayı nedeniyle petrol fiyatları artış gösterdi. ABD petrol fiyatları olabilecek muhtemel başka saldırıların dünyanın en büyük petrol üreticisi olan Suudi Arabistan'dan petrol çıkışını aksatabileceği endişeleriyle son haftalarda en yüksek seviyesine çıktı. ABD petrolü varil başına 31.29 dolara kadar yükseldi.

Irak petrol üretim verilerine göre, Ağustos'ta 1.4 milyon varil olan günlük petrol üretimi Ekim ayında 2 milyon varile yükselmesine rağmen, bir yıl önceki seviyenin yüzde 23 altında kaldı.

Vergi İstatistikleri

CARİ VE SABİT FİYARLARLA BÜTÇE GELİRLERİ				
(Milyar TL)				
	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla (GSMH Zımnı Deflatörü ile 1987-100)	
Yıllar	Genel Bütçe	Vergi Gelirleri	Genel Bütçe	Vergi Gelirleri
1993	350.845,4	264.272,9	17.157,9	12.924,1
1994(*)	689.626,9	534.888,1	16.271,3	12.620,3
1994(**)	742.499,1	587.760,2	17.517,8	13.867,8
1995	1.387.760,0	1.087.350,5	17.495,7	13.670,6
1996	2.684.968,3	2.244.093,8	19.015,9	15.893,5
1997	5.726.931,7	4.745.484,0	22.381,9	18.546,2
1998	11.635.610,9	9.228.596,2	25.938,1	20.572,4
1999	18.657.677,1	14.802.279,9	26.704,1	21.186,0
2000	33.040.902,8	26.503.698,4	31.343,7	25.142,3
2001	50.890.481,1	39.735.928,1	31.080,1	24.267,7
2002	74.603.698,7	59.631.867,7	31.691,2	25.331,3

BÜTÇE GELİRLERİ ARTIŞ YÜZDESİ				
	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla	
Yıllar	Genel Bütçe	Vergi Gelirleri	Genel Bütçe	Vergi Gelirleri
1993	101,5	86,6	20,4	11,5
1994(*)	96,6	102,4	-5,2	-2,4
1994(**)	111,6	122,4	2,1	7,3
1995(*)	101,2	102,7	7,5	8,3
1995(**)	86,9	84,5	-0,1	-1,4
1996	93,5	107,0	8,7	16,3
1997	113,3	111,5	17,7	16,7
1998	103,2	94,5	15,9	10,9
1999	60,3	60,4	3,0	3,0
2000	77,1	79,1	17,4	18,7
2001	54,0	49,9	-0,8	-3,5
2002	46,6	50,1	2,0	4,4

Kaynak : Maliye Bakanlığı

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak-Ekim (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)*	2003 Yılı Bütçe Hedefi
	2002	2003	Artış (%)		
Gelirler	61.776	80.388	30.1	7.4	100.782
Genel Bütçe Gelirleri	60.802	78.822	29.6	7.4	100.357
Vergi Gelirleri	47.208	67.322	42.6	18.1	85.955
Gelirden Alınan Vergiler	14.972	19.687	31.4	8.2	26.115
Gelir Vergisi	10.979	13.570	23.5	2.4	17.197
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	234	389	66.2	37.1	
Kurumlar Vergisi	3.945	6.112	54.9	28.0	8.918
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	3.046	4.788	57.1	29.7	
Servetten Alınan Vergiler	694	1.978	185.0	135.5	2.329
Motorlu Taşıtlar Vergisi	667	1.131	69.5	40.4	1.140
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	24.067	35.544	47.6	22.3	44.960
Dahilde Alınan KDV	9.223	12.231	32.6	9.9	16.046
Taşıt Alım Vergisi	143	202	41.2	16.5	
Özel Tüketim Vergisi	3.259	18.292			22.353
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	823	968	17.6	-2.4	1.064
Özel İletişim Vergisi	699	833	19.1	-1.6	1.103
Özel İşlem Vergisi	429	521	21.4	0	935
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	7.473	10.110	35.2	11.5	12.531
İthalde Alınan KDV	6.959	9.333	34.1	10.7	11.683
Vergi Dışı Normal Gelirler	9.626	8.088	-19.0	-33.0	10.294
Katma Bütçe Öz Gelirleri	975	1.565	60.5	33.0	425
Harcamalar	89.072	112.448	26.9	4.9	145.949

*Hesaplama Tüfe % 20.8 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	2003-Q2	2002	2001	2000	1999	1998
GSMH (Cari fiyatlarla Trilyon TL)	81.190	273.463	176.484	125.596	78.283	53.518
GSMH (milyon dolar)		179.898	145.693	200.002	185.267	206.552
GSMH (Değişim Hızı 1987 fiyatlarıyla %)	3.7	7.8	-9.5	6.3	-6.1	3.9
Kişi başına GSMH (ABD Doları)		2.584	2.123	2.965	2.879	3.255
Üretim İndeksi	111.3	102.5	92	101	95.7	100.9
Toplam İhracat (Milyon/Dolar)	21.699	35.081	31.334	27.775	26.587	26.974
Toplam ithalat (Milyon/Dolar)	30.628	50.832	41.399	54.503	40.671	45.921
Dış Ticaret Dengesi (Milyon/Dolar)	-8.929	-15.751	-10.065	-26.728	-14.084	-18.947
İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %	70.8	69.0	75.7	51.0	65.4	58.7
İşsizlik Oranı (%)	10	10.6	8.5	6.6	7.7	6.8
İç Borç Stoku (Trilyon TL)	175.270	149.869	122.157	36.421	23.005	11.693
Dış Borç Stoku (Milyon/Dolar Yeni Tanım)	133.196	131.407	113.806	118.685	102.980	96.418
Cari İşlemler Dengesi (Milyon/Dolar)	-4.001	-1.789	3.390	-9.819	-1.360	1.984

	2003		2002		2001
(Milyar TL)	14 Kasım	7 Kasım	27 Aralık	15 Kasım	28 Aralık
Emisyon	11.656.452	10.976.437	7.707.082	8.058.164	5.328.876
Para Arzı					
- M1	20.708.608	20.139.091	14.258.860	15.006.829	11.073.270
- M2	78.393.609	77.783.746	61.195.275	60.065.008	46.985.987
- M3	85.335.588	85.245.427	64.399.837	64.605.417	50.587.717
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	72.729.647	71.377.051	56.294.199	56.889.448	44.921.685
- Vadeli Tasarruf	48.674.128	48.500.354	38.675.412	38.381.959	31.291.397
- Vadesiz Tasarruf	5.193.895	4.426.111	3.262.560	4.353.550	3.170.598
- Vadeli Ticari	9.010.873	9.144.301	8.261.003	6.676.220	4.621.320
- Vadesiz Ticari	5.319.576	5.241.373	3.784.187	3.361.681	3.100.924
- Resmi Mevduat	4.531.175	4.064.912	2.311.037	4.116.038	2.737.446
Kredi Stoku	48.718.443	48.102.215	35.159.807	35.058.207	34.796.973
- Tüm Banka Kredileri	48.718.443	48.102.215	34.909.807	34.308.207	34.046.973
- M.B. Kredileri	0	0	250.000	750.000	750.000
Bank. El. Tah. ve Bono	95.788.118	95.334.712	81.616.926	78.454.621	58.275.691

Mevzuat Değişiklikleri

- 02 Kasım 2003** - Dış Ticarete Standardizasyon Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (No:2003/25)
- 04 Kasım 2003** - Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: VII, No:22)
- 05 Kasım 2003** - Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi (Sayı:2003/3)
- 06 Kasım 2003** - Tütün Mamülleri, Alkol ve Alkollü İçkilerin Toptan ve Perakende Satışı ile Satış Belgelerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Katma Değer Vergisi Genel Tebliği (Seri No:90)
- 10 Kasım 2003** - 13 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 16 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- 18 Sıra Nolu Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ
- Muhasebat Genel Müdürlüğü Genel Tebliği (Sıra No:19)
- 12 Kasım 2003** - 2003/6345 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunun 51 inci maddesine Göre Uygulanmakta Olan Gecikme Zammı Nispeti İle İlgili Karar
- Tahsilat Genel Tebliği (Seri No:429)
- 14 Kasım 2003** - Bireysel ve Kurumsal Portföylerin Performans Sunumuna, Performansa Dayalı Ücretlendirme ve Sıralama Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: , No:71)
- 15 Kasım 2003** - Anonim ve Limited Şirketlerin Sermayelerini Yeni Asgari Miktarlara Yükseltme Sürelerinin Uzatılmasına İlişkin Tebliğde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (No: İç Ticaret 2003/4)
- Mükerrer** - Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri : XI, No:25)
- 17 Kasım 2003** - Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin 9132/5 Sayılı Tebliğ'de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (No:2003-32/28)
- 18 Kasım 2003** - Kurumlar Vergisi Genel Tebliği (Seri No:84)
- 22 Kasım 2003** - 2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile Bağlı Cetvellerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- Gümrük Vergisi Askıya Alınması ve Avrupa Birliği Tarafından Tarife Kontenjanı Açılması Planlanan Ürünlere İlişkin Tebliğ (No:2003/22)
- 30 Kasım 2003** - Katma Değer Vergisi Mükelleflerinin Ödeme Kaydedici Cihazları Kullanmaları Mecburiyeti Hakkında Kanunla İlgili Genel Tebliğ (Seri No:58)

Vergi Takvimi

- 01.12.2003** - Veraset ve İntikal Vergisi 2.Taksit Ödemesi
- 01.12.2003** - Çevre ve Temizlik Vergisi 2.Taksit Ödemesi
- 01.12.2003** - Zirai Kazançlar Gelir Vergisi 2.Taksit Ödemesi
- 01.12.2003** - Emlak Vergisi 2.Taksit Ödemesi
- 08.12.2003** - Kasım 2003 Dönemi 4705 Sayılı Kanuna Göre Tahsil Edilen Özel İşlem Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 08.12.2003** - Kasım 2003 Dönemi Çeklere Ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 09.12.2003** - 16-30 Kasım Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 10.12.2003** - 16-30 Kasım Dönemine Ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Dayanıklı Tüketim ve Diğer Mallara İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Motorlu Taşıt Araçlarına İlişkin Özel Tüketim Vergisi (Tescile Tabi Olmayanlar) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine Ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kesintisi Bildirimi ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Kolalı Gazoz, Alkollü İçecekler ve Tütün Mamüllerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 15.12.2003** - Kasım 2003 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi
- 22.12.2003** - Yarışma ve Çekilişler ile Futbol Müsabakalarına ait Müşterek Bahislerle İlgili Veraset ve İntikal Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.12.2003** - İlan ve Reklam Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi
- 22.12.2003** - Kasım 2003 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 22.12.2003** - Kasım 2003 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi
- 24.12.2003** - 1-15 Aralık Dönemine Ait Noterlerce Yap. Makbuz Karşılığı Öde. Ait Bildirimlerin Verilmesi ve Ödenmesi
- 25.12.2003** - Kasım 2003 Dönemine ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi
- 25.12.2003** - 1-15 Aralık Dönemine ait Petrol ve Doğalgaz Ürünlerine İlişkin Özel Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi
- 31.12.2003** - Zirai Kazançlar Gelir Vergisi 3.Taksit Ödemesi

Kasım 2003 Kronoloji

- 01 Kasım** Vestel, 750 bin metrekare alanda, 500 milyon dolarlık yatırımla elektronik eşya üretim tesisinin açılışını yaptı.
- 02 Kasım** Fulluce'de 60 Amerikan askerini taşıyan bir helikopter roketle düşürüldü. 15 kişi öldü 21 kişi yaralandı.
- 03 Kasım** Kamu yönetimini yeniden yapılandırma ve merkezi idarenin bir çok yetkisini yerel yönetimlere devreden Kamu Yönetimi Reform Tasarısı kamuoyuna açıklandı.
- 04 Kasım** Meclis Yolsuzlukları Araştırma Komisyonu'nun, raporu TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmeye başlandı.
- 05 Kasım** BDDK Başkanı Engin Akçakoca görevinden istifa etti. AB, ilerleme raporunda, Türkiye'nin üyeliği ile Kıbrıs sorunu arasında ilk kez bağ kuruldu.
- 06 Kasım** YÖK'ün kuruluş yıldönümünde gösteri yapan öğrenciler polislerle çatıştı, 30 öğrenci yaralandı.
- 07 Kasım** ABD yetkilileri ile görüşen Başbakan Erdoğan Türkiye'nin Irak'a asker göndermeyeceğini açıkladı.
- 08 Kasım** İstanbul polisi piyasa değeri 45 trilyon lirayı bulan eroin yakaladı. Olayla ilgili Urfi Çetinkaya gözaltına alındı.
- 09 Kasım** Suudi Arabistan'ın başkentinde bomba yüklü araçla düzenlenen intihar saldırısında 11 kişi öldü 122 kişi yaralandı.
- 10 Kasım** Atatürk ölümünün 65'inci yıldönümünde törenlerle anıldı.
- 11 Kasım** Özelleştirme İdaresi tekliflerin düşük kalması üzerine sigara işletmelerinin özelleştirmesini amaçlayan ihalenin iptal edildiğini açıkladı.
- 12 Kasım** Mali polis, eski BDDK Başkanı Engin Akçakoca'nın üç arkadaşının evleri ve Akçakoca'nın kullandığı bir depoya baskın yaptı ve çeşitli evraklara el koydu.
- 13 Kasım** Kemal ve Yavuz Uzan'ın da aralarında bulunduğu İmar sanıkları için 38 bin 694 yıl ile 96 bin 676 yıl arasında hapis cezası istendi.
- 14 Kasım** TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda 2004 yılı bütçesi kabul edildi.
- 15 Kasım** İstanbul'da iki Sinagog'a bombalı saldırı düzenlendi. 24 kişi öldü, 300 kişi yaralandı.
- 16 Kasım** İstanbul'daki bombalı saldırıları El Kaide örgütü üstlendi.
- 17 Kasım** ÇEAŞ'ın hakim durumunu kötüye kullanarak Enerjisa'nın elektrik pazarına girişini engelleyen Uzan Grubu'na Rekabet Kurulu'nca 9.6 trilyon lira para cezası verildi.
- 18 Kasım** Hazine 392 günlük tahvil ihalesinde yüzde 28.51 faizle tarihinin en düşük seviyesinden borçlandı.
- 19 Kasım** NATO Afganistan Yüksek Sivil Temsilciliğine TBMM eski Başkanı Hikmet Çetin'i atadı.
- 20 Kasım** İstanbul'da İngiltere Başkonsolosluğu ve HSBC binası bombalandı. İntihar saldırıları sonucu 27 kişi öldü, 482 kişi yaralandı.
- 21 Kasım** Uluslararası Finans çevreleri terör saldırılarından Türk ekonomisinin etkilenmeyeceğini açıkladı. İngiliz Dışişleri Bakanı Jack Straw Türkiye'ye gelecek destek mesajı iletti. ABD Başkanı Bush Başbakan Erdoğan'ı arayarak destek mesajı iletti.
- 22 Kasım** Gürcistan'da yapılan seçimlerin sonuçlarına itiraz eden muhalefet yanlıları, Cumhurbaşkanı Şevardnadze'nin açılış konuşması yaptığı sırada parlamento binasını bastı.
- 23 Kasım** Gürcistan Cumhurbaşkanı Şevardnadze istifa etti.
- 24 Kasım** Almanya Dışişleri Bakanı Fischer Ankara'ya gelerek Dışişleri Bakanı Gül'e bombalı saldırılardan dolayı geçmiş olsun mesajı iletti.
- 25 Kasım** UEFA, Galatasaray'ın İtalyan Juventus, Beşiktaş'ın İngiliz Chelsea ile İstanbul'da oynayacağı maçları güvenlik gerekçesiyle tarafsız sahaya aldığını açıkladı.
- 26 Kasım** Arjantin'de işsizler ile polis çatıştı çok sayıda gösterici yaralandı.
- 27 Kasım** ABD Başkanı Bush gizlice Irak'a gitti. Bağdat havaalanında askerlerle 2 saat geçiren Bush tekrar ülkesine döndü.
- 28 Kasım** HSBC Genel Müdürlüğü'ne intihar saldırısı düzenleyen kişinin 3 yıldır aranan Habib Aktaş olduğu açıklandı.
- 29 Kasım** BDDK Başkanlığı'na Tevfik Bilgin atandı. Beth İsrail Sinagogu'na düzenlenen saldırıda istihbarat toplayan ve eylem emrini veren bir kişi tutuklandı.
- 30 Kasım** İntihar saldırılarına adı karışan 22 kişi, Jandarma Özel Timinin operasyonu ile Suriye'de yakalanarak Türkiye'ye teslim edildi.